

UNIVERZA V LJUBLJANI

PRAVNA FAKULTETA

TRAJNEJŠI UKREPI ZA VARSTVO OTROKOVE KORISTI

MAGISTRSKO DIPLOMSKO DELO

Anja Valantič

Mentorica:

Prof. dr. Barbara Novak

Ljubljana, 2020

Zahvala

Zahvaljujem se mentorici prof. dr. Barbari Novak za usmeritve in pomoč pri pripravi magistrskega diplomskega dela.

Posebno pa bi se ob tej priložnosti rada zahvalila družini, Žanu in prijateljem za neštete spodbude in podporo v času študija. Iskrena hvala, posebej za trenutke, ko ste vame verjeli bolj, kot sem verjela sama vase.

In hvala Tebi, ker me vedno spremljaš.

POVZETEK

Otrokova korist je osnovno vodilo družinskega prava. Posebno pozornost otrokovi koristi namenja tudi Družinski zakonik, ki je stopil v veljavo 15. aprila 2019 in nadomešča prej veljavni Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Z Družinskim zakonikom je pravni standard otrokove koristi povzdignjen na raven načela. Na ta način je zakonodajalec poudaril pomen te vrednote in dokončno uveljavil primarni položaj otroka in otrokove koristi v družinskem pravu. Primarno vlogo pri skrbi za otroka in otrokovo korist je Družinski zakonik zaupal staršem, k varstvu otrokove koristi v vseh dejavnostih in postopkih pa je zavezal tudi vse druge, ki so v kakršnikoli zvezi z otrokom. Ko starši neustrezno izvajajo starševsko skrb in s tem ogrožajo otrokovo korist, nastopi obveznost države, da poseže v družinska razmerja in zavaruje otroka ter njegove koristi. Družinski zakonik prinaša tudi spremembe na področju razdelitve pristojnosti med državnimi organi, ki skrbijo za varstvo otrokove koristi. Za temeljni instituciji varstva otrokove koristi Družinski zakonik postavlja sodišče in center za socialno delo, ki sta v okviru svojih pristojnosti dolžna izvesti vsa potrebna dejanja in ukrepe za zavarovanje otrokove koristi.

Novost, ki jo prinaša Družinski zakonik, je tudi enoten sistem ukrepov za varstvo koristi otroka, ki jih sodišče izreka, ko je otrokova korist ogrožena. Ukrepe za varstvo otrokove koristi Družinski zakonik deli načasne odredbe, nujni odvzem otroka in ukrepe trajnejšega značaja. Magistrsko diplomsko delo predstavlja ukrepe trajnejšega značaja med katere sodijo: omejitev starševske skrbi, odločitev o zdravniškem pregledu ali zdravljenju, omejitev ali odvzem pravice do stikov, odvzem otroka staršem, namestitvev otroka v zavod in odvzem starševske skrbi. Ukrepi trajnejšega značaja so namenjeni varstvu osebnih in premoženjskih koristi otroka. O ukrepih trajnejšega značaja odloča sodišče, ki pri odločitvi upošteva mnenje centra za socialno delo.

Ključne besede: otrok, otrokova korist, ukrepi za varstvo otrokove koristi, ukrepi trajnejšega značaja, Družinski zakonik.

ABSTRACT

Best interests of a child are a primary consideration of family law. Special attention is also placed to best interests of a child by the Family Code, which entered into force on April 15 2019, and substituted previously valid Marriage and Family Relations Act. The Family Code elevates the legal standard of best interests of a child to a level of a legal principle. This way the legislator emphasized the importance of this value and firmly established the primary position of a child and their best interests in family law. The Family Code entrusts the primary role in child's care and in safeguarding best interests of a child to their parents, as well as requires anybody with a connection to the child to protect their interests in all activities and processes. When parents perform their parental duty inadequately, it is the duty of the state to intervene in family relationships and protect the child and their best interests. Family Code also brings changes to the distribution of competence between national authorities that protect the best interests of a child. The Family Code names the courts and social services as the main institutions for carrying out all the necessary actions and measures within their competence for the protection of best interests of a child.

A novelty brought by the Family Code is a unified system of measures for protection of interests of a child, that the court imposes when such interests are threatened. The Family Code divides measures for protection of best interests of a child in three groups: temporary regulations, emergency removal of a child and long-term measures. This master thesis presents long-term measures that include: restriction of parental care, decision about medical examination or treatment, restriction or removal of the right to parental contact, child removal, placement of a child in an institution and removal of parental care. Long-term measures are intended for protection of personal interests and proceeds of the child. The court decides on the implementation of long-term measures, while taking into the account the opinion of social services.

Key words: *child, best interests of a child, measures for protection of best interests of a child, long-term measures, Family Code.*

KAZALO

1. UVOD	7
2. OTROK, OTROKOVA KORIST IN STARŠEVSKA SKRB	8
2.1. OTROK.....	8
2.2. OTROKOVA KORIST KOT PRAVNI STANDARD	9
2.3. NAČELO OTROKOVE KORISTI.....	10
2.4. STARŠEVSKA SKRB	13
3. SPLOŠNO O UKREPIH ZA VARSTVO OTROKOVE KORISTI	14
3.1. ODLOČANJE O UKREPIH IN IZVAJANJE UKREPOV	14
3.2. NAČELO NAJMILEJŠEGA UKREPA	17
3.3. POGOJ ZA IZREKANJE UKREPOV	19
3.4. VRSTE UKREPOV	20
4. TRAJNEJŠI UKREPI ZA VARSTVO OTROKOVE KORISTI	22
4.1. SPLOŠNO.....	22
4.2. MNENJE CENTRA ZA SOCIALNO DELO	23
4.3. NAČRT POMOČI DRUŽINI IN OTROKU	24
4.4. VRSTE UKREPOV	26
4.4.1. Omejitev starševske skrbi	26
4.4.1.1. <i>Omejitev izvajanja posameznih upravičenj</i>	26
4.4.1.2. <i>Nadzor nad izvajanjem starševske skrbi</i>	28
4.4.1.3. <i>Trajanje ukrepa</i>	30
4.4.2. Odločitev o zdravniškem pregledu ali zdravljenju	30
4.4.2.1. <i>Privolitvena sposobnost otroka</i>	31
4.4.3. Omejitev ali odvzem pravice do stikov	32
4.4.4. Odvzem otroka staršem	35
4.4.4.1. <i>Razlogi za odvzem otroka</i>	35
4.4.4.2. <i>Vpliv izreka ukrepa na druge pravice in obveznosti staršev</i>	36
4.4.4.3. <i>Namestitev otroka po odvzemu staršem</i>	37
4.4.4.4. <i>Trajanje in izvajanje ukrepa</i>	39
4.4.5. Namestitev otroka v zavod	39
4.4.5.1. <i>Razlogi za namestitev</i>	40

4.4.5.2. <i>Vpliv izreka ukrepa na druge pravice in obveznosti staršev</i>	41
4.4.5.3. <i>Trajanje ukrepa</i>	42
4.4.6. Odvzem starševske skrbi	42
4.4.6.1. <i>Razlogi za odvzem starševske skrbi</i>	42
4.4.6.2. <i>Namestitev otroka in povezanost ukrepa z drugimi pravicami in obveznostmi staršev</i>	44
4.4.6.3. <i>Trajanje ukrepa</i>	45
5. ZAKLJUČEK	47
6. VIRI	49
6.1. LITERATURA	49
6.2. SODNA PRAKSA	50
6.3. PRAVNI PREDPISI	50

1. UVOD

Osnovno vodilo družinskega prava je otrokova korist. Pomen te vrednote je Družinski zakonik (Uradni list RS, št. 15/2017, 21/2018, 22/2019 – v nadaljevanju DZ) poudaril in nadgradil tako, da jo je povzdignil na raven načela, s tem pa dokončno uveljavil primarni položaj otroka in njegove koristi v družinskem pravu. Otrokova korist nikakor ni novost, ki bi jo uvedel DZ. Poznal jo je že prej veljavni Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Uradni list RS, št. 15/1976, 30/1986, 1/1989, 14/1989, Uradni list RS, št. 13/1994, 82/1994, 29/1995, 26/1999, 60/1999, 70/2000, 64/2001, 110/2002, 42/2003, 16/2004, 101/2007, 90/2011, 84/2012, 82/2015, 15/2017, 30/2018 – v nadaljevanju ZZZDR), ki je zagotavljanje otrokove koristi sicer postavljalo kot temeljno vodilo, vendar takšen pristop že dolgo ni več bil kos družbenemu razvoju, novim oblikam družin in spremenjenemu odnosu do otrok.

Starševska skrb je dana staršem v korist otroka, ki je samostojen nosilec pravic in obveznosti. Čeprav poseg vanjo ne sme biti samovoljen, je ta dopusten vselej, ko si starši ne prizadevajo za zagotavljanje otrokovih potreb in koristi. V ta namen je bil z DZ vzpostavljen enoten sistem ukrepov, s katerimi lahko država zavaruje ogroženega otroka in njegovo korist. Pristojnost za izrekanje in izvajanje ukrepov za varstvo otrokove koristi je DZ porazdelil med sodišče, ki je po prejšnji ureditvi odločalo le o odvzemu roditeljske pravice kot najtežjem ukrepu, in center za socialno delo, ki po novi ureditvi ne odloča več samostojno o ukrepih, temveč sodišču nudi strokovno pomoč in podporo pri odločanju.

Magistrsko diplomsko delo je razdeljeno na tri vsebinske sklope. V prvem sklopu obravnavam temeljne pojme, ki so ključni za razumevanje nove ureditve ukrepov za varstvo otrokove koristi, pri čemer največ pozornosti namenjam načelu otrokove koristi. V tem poglavju izpostavljam tudi pojem starševske skrbi, ki je nadomestil pojem roditeljska pravica iz prejšnje ureditve družinskega prava. Opredelitev pojma je ključna za razumevanje večine ukrepov trajnejšega značaja. V drugem sklopu povzemam splošne določbe 7. poglavja DZ, s poudarkom na razmejitvi pristojnosti in bistvenih značilnostih izrekanja in izvajanja ukrepov za varstvo otrokove koristi. V tretjem, vsebinsko najpomembnejšem sklopu, najprej predstavljam vlogo centra za socialno delo v postopkih z ukrepom trajnejšega značaja in nato nadaljujem s podrobnejšim pregledom vseh šestih ukrepov trajnejšega značaja (omejitvijo starševske skrbi, odločitvijo o zdravniškem pregledu ali zdravljenju, omejitvijo ali odvzemu pravice do stikov, odvzemu otroka staršem, namestitvijo otroka v zavod in odvzemu starševske skrbi).

2. OTROK, OTROKOVA KORIST IN STARŠEVSKA SKRB

Po definiciji iz 2. člena DZ je družina življenjska skupnost otroka z obema ali enim od staršev ali z drugo odraslo osebo, če ta skrbi za otroka in ima po DZ do otroka določene obveznosti in pravice. Družina uživa posebno varstvo zaradi koristi otrok. Ker se otrok pogosto znajde v različnih življenjskih položajih, je treba njegovo korist varovati v razmerju do različnih oseb.

2.1. OTROK

Pojmu otrok je namenjena posebna pozornost, otroci namreč že po Ustavi Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/1991-I, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 68/2006, 47/2013, 75/2016 – v nadaljevanju URS) uživajo posebno varstvo in skrb. Pojma otrok sicer URS ne definira, zato si je DZ pri njegovi opredelitvi moral pomagati z določbami mednarodnih dokumentov.¹

V nasprotju s prej veljavnim ZZZDR, ki je bil pri uporabi pojma otrok na več mestih terminološko nedosleden, DZ že v uvodnih določbah ponuja definicijo pojma otrok. Po določbi 5. člena DZ je otrok oseba, ki še ni dopolnila osemnajst let, razen če je prej pridobila popolno poslovno sposobnost. DZ pri navedeni definiciji izhaja iz 1. člena Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah (Uradni list SFRJ – Mednarodne pogodbe, št. 15/1990; Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij organizacije Združenih narodov in konvencij, sprejetih v Mednarodni agenciji za atomsko energijo, Uradni list RS, št. 35/1992, Mednarodne pogodbe, št. 9/1992 – v nadaljevanju KOP), po katerem je otrok vsako človeško bitje, mlajše od 18 let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej. Po našem pravu se polnoletnost pridobi z osemnajstim letom starosti, vendar lahko mladoletna oseba poslovno sposobnost pridobi tudi prej.² Popolna poslovna sposobnost se lahko pridobi samo ob pogoju, da je oseba telesno in duševno zrela ter sposobna za samostojno življenje v tolikšni meri, da ne potrebuje posebnega varstva, ki ga zagotavljata URS in KOP. Mejniki, ki pravno loči otroka od odraslega, je pridobitev popolne poslovne sposobnosti.³

¹ Novak B. v: Novak B. (red.), 2019, str. 49.

² Otrok lahko pred polnoletnostjo postane popolno poslovno sposoben, če sklene zakonsko zvezo ali na podlagi odločbe sodišča, če je postal starš in je dosegel tako telesno in duševno zrelost, da je sposoben za samostojno življenje (152. člen DZ).

³ Zupančič K. v: Zupančič K. (red.), 2009, str. 23.

Lastnost osebe oziroma lastnost subjekta v pravu pripada samo živorojenemu otroku, čeprav KOP v preambuli določa,⁴ da gre otroku posebno varstvo pred njegovim rojstvom in po njem. V normativnem delu konvencije ta misel konvencije ni izpeljana, kar kaže na to, da se države podpisnice konvencije niso želele opredeliti, ali naj pravno varstvo otroka pred rojstvom sploh bo zagotovljeno ali ne. Glede na navedeno ne moremo šteti, da bi zarodku lahko priznavali pravice iz KOP, prav tako pa zarodek ne more uživati varstva, ki ga otroku zagotavlja URS.⁵ Kljub temu, da zarodku pravna sposobnost ni priznana, mu je v posameznih primerih, ko gre za varstvo njegovih koristi, zagotovljen poseben pravni položaj.⁶ Spodnja starostna meja za pridobitev lastnosti otroka je torej trenutek otrokovega rojstva.⁷

2.2. OTROKOVA KORIST KOT PRAVNI STANDARD

Otrokova korist je temeljno vodilo družinskega prava. Čeprav je ZZZDR v številnih določbah omenjal korist otroka kot vodilo za ravnanje in postopanje v zvezi z otrokom že prej, je bila ta kot osnovna usmeritev družinskega prava v slovenskem pravu prvič izrecno poudarjena z besedilom novele ZZZDR-C iz leta 2004.⁸ Zakonodajalec je v novem 5.a členu starše, druge osebe, državne organe ter nosilce javnih pooblastil zavezal, da v vseh dejavnostih in postopkih v zvezi z otrokom skrbijo za otrokovo korist. Takšna opredelitev otrokove koristi je bila v skladu s 3. členom KOP, po katerem je treba pri vseh dejavnostih v zvezi z otrokom upoštevati njegovo korist. Pri tem je treba poudariti, da korist otroka ni samostojna pravica, temveč le eno od načel, na katerih temelji KOP.⁹

Novela ZZZDR-C je tako pravni standard otrokove koristi prvič pozitivno konkretizirala,¹⁰ v vsakem posamičnem primeru pa ga je bilo še vedno treba napolniti z vsebino in pri tem upoštevati vse okoliščine konkretnega primera. Zakon je konkretiziranje olajšal z napotkom, da starši delajo v otrokovo korist, če zadovoljujejo njegove materialne, čustvene in psihosocialne potrebe z ravnanjem, ki ga okolje sprejema in odobrava in ki kaže na njihovo skrb in odgovornost do otroka ob upoštevanju njegove osebnosti in želja. Generalno klavzulo

⁴ Pri tem se sklicuje na določbe Deklaracije o otrokovih pravicah, ki jo je sprejela Generalna skupščina 20. novembra 1959, po kateri lahko "otrok zaradi telesne in duševne nezrelosti potrebuje posebno varstvo in skrb, všteti ustrezno pravno varstvo, tako pred rojstvom, kot tudi po njem".

⁵ Zupančič K. v: Šelih A. (ur.), 1992, str. 67-68 in Novak B., 2017, str. 76-77.

⁶ Zarodek lahko ob pogoju, da se rodi živ, pridobi določene pravice (npr. pravico do dedovanja, pravico do odškodnine, pravico do ugotavljanja očetovstva), ne pa tudi obveznosti. Tako tudi Zupančič K. v: Šelih A. (ur.), 1992, str. 67.

⁷ Novak B., 2017, str. 76.

⁸ Novela ZZZDR-C (Uradni list RS, št. 16/2004).

⁹ Dolčič T. v: Šelih A. (ur.), Filipčič K. (ur.), 2015, str. 26.

¹⁰ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 61.

je zakon ponazoril s primeri posameznih zakonskih določb, kot na primer, da so v otrokovo korist zdrava rast, skladen in zdrav osebni razvoj oziroma zdrav in uspešen telesni in duševni razvoj, usposobitev za samostojno življenje in delo, nezanemarjene starševske dolžnosti, zlasti nezanemarjena varstvo in vzgoja.¹¹ Kljub ponazoritvi s posameznimi primeri, je otrokova korist ostala pomensko odprt pojem, kar je ob dejstvu, da vseh možnih pravnih in dejanskih položajev ni mogoče v naprej predvideti, tudi pravilneje. Podrobnejša definicija otrokove koristi bi bila morda v pomoč odločevalcem, vendar obenem ne bi uresničila zahteve, da je treba otrokovo korist posebej ugotoviti in utemeljiti v vsej njeni celovitosti.¹²

2.3. NAČELO OTROKOVE KORISTI

Pester življenjski slog in družbeni razvoj sta s seboj prinesla nove oblike partnerstev in skrbi za otroke, nove oblike družin in spremenila odnos do otrok, ki so postali aktivni člani družin in družbe nasploh. Takšnim spremembam in družbenemu razvoju je morala slediti tudi pravna ureditev, ki je s seboj prinesla tudi drugačno dojemanje otrokove koristi.¹³

DZ je otrokovo korist povzdignil na raven načela. Načelo otrokove koristi je edino načelo, ki ga zakonodajalec uzakonja med splošnimi določbami, s čimer mu daje tudi posebno težo. Na ta način je zakonodajalec poudaril in nadgradil pomen vrednote in na zakonski ravni udejanjil določbo 56. člena URS, na podlagi katere otroci uživajo posebno varstvo in skrb. Ker je zakonodajalec otrokovo korist povzdignil v načelo, ga je treba upoštevati pri razlagi vseh določb DZ, ki zadevajo otroke ter njihove pravice in dolžnosti. Na ta način je bil obenem uveljavljen primarni položaj otroka in njegove koristi v družinskem pravu.¹⁴

V primerjavi z ZZZDR je zakonska dikcija otrokove koristi zastavljena nekoliko širše. Kakor doslej ZZZDR, DZ v prvem odstavku 7. člena staršem nalaga, da v vseh dejavnostih v zvezi z otrokom skrbijo za korist otroka, dodatno pa nalaga, da jih vzgajajo s spoštovanjem do njihove osebe, individualnosti in dostojanstva. Takšna dikcija je odraz tehtanja pravic otrok s pravicami staršev in predstavlja jasno omejitev pravic staršev pri skrbi za otroka. Skrb staršev mora namreč spoštovati otroka kot samostojnega nosilca pravic in obveznosti in upoštevati otrokove človekove pravice. Da je otrokova korist lahko razlog za poseg v pravice staršev, je do sedaj izhajalo iz ustavnosodnega tehtanja pravic otrok in staršev, z dostavkom v DZ, da starši otroke vzgajajo s spoštovanjem do njihove osebe, individualnosti in dostojanstva, pa je v

¹¹ Novak B., 2017, str. 79.

¹² Dolžič T. v: Šelih A. (ur.), Filipčič K. (ur.), 2015, str. 26.

¹³ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 63-64.

¹⁴ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 64-65.

primeru konflikta podrejenost pravic staršev v razmerju do pravic otrok vzpostavljena tudi na zakonski ravni.¹⁵

DZ za razliko od ZZZDR prav tako ne predpostavlja več, da starši delajo v otrokovo korist le, če zadovoljujejo otrokove potrebe z ravnanjem, ki ga okolje sprejema in odobrava. Takšna predpostavka je bila namreč v nasprotju z ustavno pravico staršev, da svoje otroke vzgajajo v skladu z verskim in filozofskim prepričanjem, sprejemala je nestrpnost do drugačnosti, silila k povprečnosti in s tem ovirala razumevanje otrokove koristi kot dolgoročne koristi posameznega otroka z lastno pravico do svobodnega razvoja svoje osebnosti.¹⁶ Pravico staršev, da otroka vzgajajo po svoji podobi, omejuje zgolj in samo otrokova korist, spoštovanje otrokove individualnosti in dostojanstva, v zvezi s tem pa otrokova osebnost, starost, razvojna stopnja in hotenja.¹⁷ Čim večjo starost in zrelost je dosegel otrok, tem bolj se mora pravica staršev do vzgoje v skladu s svojimi nazorskimi prepričanji umikati. Vsaka odločitev staršev mora namreč biti v sorazmerju z otrokovo potrebo po vzgoji in njegovo sposobnostjo za samoodločbo. Ko odločitev staršev ni več mogoče razumeti kot sredstvo za zagotavljanje svobodnega razvoja otroka, mora država starševski skrbi postaviti jasne meje.¹⁸

V primerjavi z ZZZDR je DZ staršem zaupal tudi primarno vlogo pri skrbi za otroka, s tem pa sledil določbi 54. člena URS in določbam KOP. V drugem odstavku 7. člena je DZ določil, da imajo starši pri skrbi in odgovornosti za otroka prednost pred vsemi drugimi. Takšen zapis pride v poštev kot kriterij odločanja na več ravneh.¹⁹ Skrb za otrokovo korist pa ni zaupana le staršem, temveč je ta s četrtem odstavkom 7. člena DZ zaupana tudi državnim organom, izvajalcem javnih služb, nosilcem javnih pooblastil, organom lokalnih skupnosti ter drugim fizičnim osebam, ki morajo zanjo skrbeti v vseh dejavnostih in postopkih, ki zadevajo otroka. Široka zapoved uporabe načela otrokove koristi torej terja, da otrokove pravice spoštujejo vsi pravni in fizični subjekti, ki so v kakršnikoli zvezi z otrokom. Otrokova dobrobit, blaginja, zdrav duševni in telesni razvoj so namreč dobrine, ki predstavljajo javno korist in jih je zato treba varovati v največji meri. Naloga države je, da bdi nad otroki in njihovo koristjo, v družinska razmerja pa se, dokler otrok ni ogrožen, ne sme vmešati.²⁰ Država namreč s svojim posegom prizadene tako pravice staršev, kakor tudi temeljne pravice in svoboščine otroka.

¹⁵ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 65.

¹⁶ Novak B., 2018, str. 44-45.

¹⁷ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 68-69.

¹⁸ Novak B., 2004, str. 193-194.

¹⁹ Primarna vloga je pomembno vodilo pri odločanju o konfliktu med sorodniki umrlega starša otroka ter drugim, še živečim otrokovim staršem ter pri presoji konflikta med starši in drugimi, ki jim je prav tako zaupana skrb za otrokovo korist. Več o tem Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 69.

²⁰ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 68.

Poseg države v temeljne pravice staršev je vprašljiv posebej takrat, ko gre za ravnanja staršev s tako majhno škodljivostjo, da je ravnanje staršev zanemarljivo v primerjavi z drastičnostjo ukrepa, ki ga ima država na voljo za varovanje otrokove koristi.²¹ Izrecna obveznost države pri varovanju koristi otroka je podrobneje urejena v 154. členu DZ, ki med drugim ukrepe za varstvo otrokove koristi omejuje z nastopom popolne poslovne sposobnosti otroka.²²

Pri presoji otrokove koristi zakonodajalec zapoveduje tudi upoštevanje otrokove volje. Takšna ureditev zahteva, da je otroku omogočeno, da izrazi svoje mnenje in na ta način soodloča o vprašanjih, ki ga zadevajo. S tem namenom DZ na več mestih izrecno ureja sodelovanje otroka pri oblastnem odločanju.²³ Starostne meje DZ ne predpisuje, zato lahko mnenje izrazijo tudi mlajši otroci, če so ga sposobni in pripravljeni oblikovati. Presojo otrokove zrelosti in razumevanja DZ prvenstveno prepušča odločevalcu. Na njem je, da ob upoštevanju vseh okoliščin in podatkov o otroku presodi, ali in kako bo pridobil otrokovo mnenje.²⁴ Če niso podane kakšne posebne okoliščine, sam vzpostavi neposreden odnos z otrokom tako, da z njim opravi neformalen razgovor.²⁵ Pomen in teža otrokovega mnenja sta odvisna od otrokove starosti in predvsem od njegove stopnje zrelosti, pri čemer je bistveno, da je otrok sposoben razumeti pomen in posledice izraženega mnenja. Pri otroku nizke starosti in stopnje zrelosti je njegovo mnenje navadno le indic, da mu določena rešitev (ne) bo v korist. Po drugi strani je lahko mnenje starejšega otroka izraz njegove samoodločbe in mu mora sodišče pri odločanju pripisati odločilno težo.²⁶ Zahteva, da je treba v okviru otrokove koristi upoštevati njegovo voljo, pa ne pomeni, da je treba po otrokovi volji nujno ravnati. Sodišče iz tehtnih razlogov lahko odloči, da mnenja otroka ne bo upoštevalo,²⁷ kar pa ne pomeni, da odločitev sodišča vsebinsko ne bo sledila otrokovi želji, saj je otrokova volja le eden izmed kriterijev pri tehtanju njegove koristi.²⁸ Ob tem je smiselno poudariti tudi dejstvo, da je pravica izraziti mnenje zgolj otrokova pravica, ne pa tudi dolžnost. To pomeni, da mu mnenja, če tega ne želi, ni treba izraziti.

²¹ Novak B., 2004, str. 58.

²² Skladno s 154. členom DZ imajo starši pred vsemi drugimi pravico in obveznost varovati pravice in koristi svojega otroka, zato lahko država izvede ukrepe za varstvo koristi otroka le takrat, ko starši te svoje pravice in obveznosti ne izvajajo ali je ne izvajajo v korist otroka. Določba 154. člena DZ nadgrajuje primarni položaj staršev v skrbi za otroka iz 7. člena DZ.

²³ Izjema je izdaja začasne odredbe po drugem odstavku 158. člena v skladu s katerim lahko sodišče izda začasno odredbo brez predhodno pridobljenega mnenja otroka. Tako tudi Novak B., 2018, str. 45.

²⁴ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 72.

²⁵ Običajno zunaj razpravne dvorane ali prostorov sodišča, v odsotnosti strank ali drugih udeležencev v postopku. Pomoč pri vzpostavitvi stika nudi tudi tehnologija in sicer avdiovizualni prenos pogovora med sodnikom in otrokom. Smiselno je, da je okolje, v katerem otrok izraža svoje mnenje, takšno, da na otroka deluje manj stresno in lahko svoje mnenje poda čim bolj sproščeno. Več o tem Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 72-73.

²⁶ Novak B., 2004, str. 201.

²⁷ Tako sodišče ravna posebej v primerih, ko otrokova volja ni svobodna oziroma je otrok zmanipuliran. V dvomu lahko sodišče za presojo pristnosti otrokove volje izkoristi strokovno pomoč.

²⁸ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 73.

Kljub temu, da je DZ otrokovo korist povzdignil na raven načela, otrokova korist še vedno ostaja pravni pojem, ki ga je treba konkretizirati z upoštevanjem vseh okoliščin primera. Smernice za napolnjevanje pojma daje DZ v obliki generalne klavzule, ki je ponazorjena s primeri iz posameznih zakonskih določb.²⁹ Ne glede na to, da je otrokova korist kot načelo interpretativna norma, mora odločevalec ob tehtanju otrokove koristi pri posamezni odločitvi upoštevati tudi posebnosti posameznega instituta oziroma posebnosti posameznega ožjega družinskega področja.³⁰ Izvedbo načela otrokove koristi pa država zagotavlja predvsem z ukrepi za varstvo otrokove koristi.

2.4. STARŠEVSKA SKRB

Starševska skrb, ki pripada obema staršema skupaj, je skladno s 6. členom DZ celota obveznosti in pravic staršev, da v skladu s svojimi zmožnostmi ustvarijo razmere, v katerih bo zagotovljen celovit otrokov razvoj. Starševska skrb izhaja iz ustavne pravice starševstva in nadomešča pojem roditeljske pravice iz 4. člena ZZZDR. Upošteva, da gre v prvi vrsti za dolžnosti staršev oziroma celoto pravic in obveznosti, ki je primarno namenjena skrbi za otroka, po drugi strani pa za dolžnosti, ki jih imajo tudi posvojitelji, ki niso (biološki) roditelji, so pa starši, je prevladalo stališče, da je zanjo ustrežnejši izraz starševska skrb. Uporabo izraza starševska skrb pa zasledimo tudi v nekaterih tujih pravnih ureditvah.³¹

Vsebinsko starševska skrb zajema obveznosti in pravice staršev, ki se nanašajo na skrb za otrokovo življenje in zdravje, njegovo vzgojo, varstvo in nego, nadzor nad otrokom in skrb za njegovo izobraževanje, ter obveznosti in pravice staršev, ki se nanašajo na zastopanje in preživljanje otroka ter upravljanje z otrokovim premoženjem.³² Starši morajo svojim otrokom omogočiti zdravo rast, skladen osebnostni razvoj in usposobitev za samostojno življenje in delo ter po svojih močeh skrbeti za šolanje in strokovno izobrazbo svojih otrok glede na njihove sposobnosti, nagnjenja in želje.³³

Starševska skrb pripada obema staršema skupaj ne glede na to, na kakšnem temelju je bilo vzpostavljeno očetovstvo in neodvisno od tega, če starša živita skupaj oziroma sta kadarkoli živela skupaj. Takšna ureditev je odraz ustavnega načela o enakopravnosti zakonskih in nezakonskih otrok (drugi odstavek 54. člena URS). Tudi starši, ki ne živijo skupaj, so še

²⁹ Novak B., 2018, str. 44.

³⁰ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 74.

³¹ Zupančič K. v: Zupančič K. (red.), 2009, str. 23.

³² Prvi odstavek 136. člena DZ.

³³ Drugi in četrti odstavek 137. člena DZ.

vedno starši in jim zato pripada dolžnost, da skrbijo za otroka.³⁴ Starša izvajata starševsko skrb sporazumno in v skladu s koristjo otroka. Sporazum staršev ni potreben le, če eden od staršev ni več živ ali ni znan ali če mu je starševska skrb odvzeta, saj v tem primeru starševska skrb pripada samo enemu od staršev.³⁵

Starševska skrb pa mora biti prilagojena otrokovi starosti in zrelosti. Z ugašanjem potrebe otroka po vzdrževanju, izobraževanju in vzgoji, tj. z ugašanjem otrokove potrebe po socialni funkciji staršev, prične namreč ugašati tudi skrb staršev za otroka.³⁶ Z dopolnjenim 18. letom starosti oziroma s pridobitvijo popolne poslovne sposobnosti starševska skrb popolnoma preneha.³⁷

Ob pojmu starševske skrbi je treba posebej poudariti, da so starševska skrb, pravica do preživljanja in pravica do stikov samostojne in med seboj neodvisne pravice,³⁸ kar mora sodišče upoštevati tudi pri sprejemu odločitve o ukrepu za varstvo otrokove koristi.

3. SPLOŠNO O UKREPIH ZA VARSTVO OTROKOVE KORISTI

3.1. ODLOČANJE O UKREPIH IN IZVAJANJE UKREPOV

Ukrepi za varstvo otrokove koristi temeljijo na načelu, da so otrokove pravice in koristi dolžni varovati predvsem njegovi starši. Pravila o tem, kako naj starši izvršujejo skrb za otroka, določajo okvir, ki določa »pravilno« vzgojo in razvoj otroka, tj. vzgojo in razvoj, ki sta v otrokovo korist. Če starši svojih pravic in obveznosti ne izvajajo v korist otroka, pa je za njegovo korist dolžna poskrbeti država, ki je podredno odgovorna za otrokovo korist. Država se je ob neustreznem izvajanju starševske skrbi dolžna odzvati in otrokovo korist zavarovati. Ob tem je nujno razumeti, da namen izrekanja in izvajanja ukrepov ni v kaznovanju staršev zaradi neustreznih preteklih ravnanj in neprimernega izvajanja starševske skrbi, temveč v varovanju otrokove koristi.³⁹

Kljub temu, da sodišča in centre za socialno delo za varstvo otrokove koristi pooblašča že splošna določba o otrokovi koristi,⁴⁰ ju k varstvu otrokove koristi še posebej zavezuje 153. člen DZ. Navedeni člen sodišče in center za socialno delo postavlja za osrednji instituciji

³⁴ Novak B., 2018, str. 47.

³⁵ Prvi in šesti odstavek 151. člena DZ.

³⁶ Novak B. v: Novak B. (red.), 2019, str. 52.

³⁷ Določba 152. člena DZ.

³⁸ Novak B., 2018, str. 48.

³⁹ Čujović M., Ukrepi za varstvo koristi otroka, 2019, dostopno na URL: <https://www.uradni-list.si/e-bilten/novica/ukrepi-za-varstvo-koristi-otroka> (25. 1. 2020).

⁴⁰ Četrti odstavek 7. člena DZ.

varstva otrokove koristi in jima daje splošno pooblastilo, da v primeru ogroženosti zavarujeta otrokovo korist in izvedeta vse potrebne postopke in dejanja, da bo z ustreznim ukrepom zavarovana otrokova korist. Določba 153. člena DZ pristojnost za izrekanje in izvajanje ukrepov sicer omejuje na sodišče in center za socialno delo, vendar s tem vseh drugih, ki so v kakršnikoli zvezi z otrokom in jih 7. člen DZ zavezuje k varstvu otrokove koristi, ne odvezuje obveznosti za varstvo in obveščanje o ogroženosti otrokove koristi. Splošno pooblastilo iz 153. člena DZ je v nadaljevanju izpeljano s posebnimi pooblastili sodišču in centru za socialno delo za izrekanje oziroma izvedbo posameznih ukrepov, pod jasnimi pogoji in po postopku, ki jih za izrek ukrepa določa zakon.⁴¹

DZ v 7. poglavju določa omejen nabor ukrepov, ki jih država lahko uporabi za zavarovanje otrokove koristi, pristojnost za njihovo izrekanje pa z določbo 155. člena DZ prepušča sodišču. Določba ne nasprotuje splošnemu pooblastilu iz 153. člena DZ, ki za izvajanje ukrepov pooblašča tudi center za socialno delo, saj ukrep vselej izreče le sodišče, za izvajanje, kamor sodi tudi nadzor nad izvajanjem ukrepa, pa se lahko pooblasti center za socialno delo. Določba 155. člena DZ prav tako ni v nasprotju z določbama DZ o nujnem odvzemu otroka,⁴² na podlagi katerih lahko nujni odvzem otroka izvede center za socialno delo. Center za socialno delo namreč ukrepa ne izreče, temveč ga zgolj izvede, o svojem ravnanju pa obvesti sodišče, ki o ukrepu odloči z začasno odredbo. Izrekanje ukrepov gre torej razumeti kot izdajanje sodnih odločb v sodnem postopku.⁴³

Pristojnost za odločanje o ukrepih tako ni več porazdeljena med različne organe, ki bi o ukrepih odločali v različnih postopkih, temveč so ukrepi za varstvo koristi otroka s prenosom pristojnosti za odločanje na sodišča povezani v enoten sistem. Centri za socialno delo tako ne nastopajo več v pogosto nezdružljivih vlogah, kakor se je to dogajalo na podlagi ZZZDR, ki je tako pristojnost za odločanje o ukrepu, kakor tudi funkcijo svetovanja in pomoči družini, podelil centrom za socialno delo (npr. na področju rejništva). Z DZ je pristojnost centrov za socialno delo osredotočena na svetovanje in vlaganje predlogov za izrek ukrepov na sodišče. Taka ureditev je bolj transparentna, okrepljene so pravice strank, s tem pa je boljše zavarovana otrokova korist.⁴⁴ Posebno mesto centru za socialno delo v postopku za odločanje o ukrepih za varstvo koristi otrok daje tudi določba 108. člena Zakona o nepravdnem postopku (Uradni list

⁴¹ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 476-478.

⁴² Določbi 167. in 168. člena DZ.

⁴³ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 481.

⁴⁴ Prav tam.

RS, št. 16/2019 – v nadaljevanju ZNP-1), po kateri je center za socialno delo udeleženec postopka tudi takrat, ko ni njegov predlagatelj (zakoniti udeleženec v postopku).

Sodišče odloča o ukrepih v nepravdnem postopku na predlog ali po uradni dolžnosti, ko izve za okoliščine, na podlagi katerih lahko sklepa, da je otrok ogrožen.⁴⁵ ZNP-1 postopke za odločanje o ukrepih za varstvo otrokove koristi opredeljuje kot nujne.⁴⁶ Predlagatelj postopka DZ ne določa, so pa ti opredeljeni v 106. členu ZNP-1. Na podlagi slednjega se postopek za odločanje o ukrepih za varstvo koristi otrok lahko začne na predlog enega od staršev, otroka, ki je dopolnil 15 let, če je sposoben razumeti pomen in pravne posledice svojih dejanj, skrbnika otroka, centra za socialno delo ali državnega tožilca. Postopek za odločanje o ukrepih za varstvo koristi otrok trajnejšega značaja začne sodišče tudi po uradni dolžnosti, prav tako pa lahko sodišče po uradni dolžnosti med postopkom odločanja o trajnejšem ukrepu izda tudi začasno odredbo.⁴⁷

Pravnomočno odločbo o ukrepu za varstvo koristi otroka pošlje sodišče pristojnemu centru za socialno delo, ki spremlja izvajanje ukrepa.⁴⁸ V času izvajanja ukrepa lahko razlogi za izdajo odločbe prenehajo, lahko pa se v tem času zgolj spremenijo okoliščine. Če razlogi, ki so bili podani ob izreku ukrepa, prenehajo, sodišče odloči o njegovem prenehanju. O prenehanju ukrepa lahko odloči kadarkoli v času od njegovega izreka do izteka časa, ki je določen v odločbi. Če pa se v času izvajanja ukrepa zgolj spremenijo okoliščine, sodišče skladno z zakonskim pooblastilom izreče drug ukrep ali že izrečen ukrep spremeni. Na podlagi zakonskih pooblastil ima sodišče tudi možnost, da odloči o podaljšanju izrečenega ukrepa (izda novo odločbo, dokler s prvotno odločbo izrečeni ukrep še traja) ali pa že izrečen ukrep ponovno izreče (izda novo odločbo, s katero izreče isti ukrep, ko je določen čas trajanja ukrepa iz prvotne odločbe že pretekel).⁴⁹

Pri odločanju o ukrepu za varstvo koristi otroka sodišče upošteva tudi otrokovo mnenje, ki ga je otrok izrazil sam ali po osebi, ki ji zaupa in jo je sam izbral, če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice.⁵⁰ Sodišče mnenje otroka pridobi tako, da z njim opravi neformalen razgovor na sodišču ali zunaj njega, s posredovanjem centra za socialno delo ali šolskega svetovalca, v katerem izve, kakšne so otrokove želje in pričakovanja. Ob razgovoru z otrokom je lahko navzoča oseba, ki ji otrok zaupa in si jo otrok sam izbere, da mu pomaga izraziti svoje

⁴⁵ Novak B., 2018, str. 152.

⁴⁶ Določba 105. člena ZNP-1.

⁴⁷ Drugi odstavek 106. člena ZNP-1.

⁴⁸ Drugi odstavek 160. člena DZ.

⁴⁹ Čujovič M., Murgel S. v: Novak B. (red.), 2019, str. 501-502.

⁵⁰ Določbi 158. člena DZ in 96. člena ZNP-1.

mnenje. Nalogo otrokovega zaupnika lahko opravljajo šolski svetovalni delavci ali šolski psihologi in učitelji, najpogosteje pa funkcijo otrokovega zaupnika opravljajo kar otrokovi sorodniki. Otrokovi starši niso primeren zaupnik, saj običajno tekmujejo za otrokovo naklonjenost in na ta način negativno vplivajo na otrokovo psiho, njihova navzočnost pri izražanju mnenja pa lahko zato onemogoči varstvo otrokove koristi.⁵¹ Od otrokovega zaupnika moramo ločiti otrokovega zagovornika, ki se v postopku kaže v podobi posebnega zastopnika otroka (kolizijskega skrbnika) in ga na podlagi drugega odstavka 182. člena DZ ureja Zakon o varuhu človekovih pravic.⁵² Namena zagovorništva sta nudenje pomoči otroku pri izražanju mnenja v vseh postopkih in dejavnostih, ki ga zadevajo, ter posredovanje otrokovega mnenja pristojnim organom in institucijam, ki odločajo o njegovih pravicah in koristih.⁵³

Izrekanje in izvajanje ukrepov za varstvo otrokove koristi je časovno relativno in absolutno omejeno. Relativna omejenost se nanaša na določitev najdaljšega možnega trajanja posameznega ukrepa. Skladno s tretjim odstavkom 160. člena DZ trajajo ukrepi za varstvo koristi otroka največ toliko časa, kot to določa DZ za posamezne ukrepe, razen če sodišče že izrečeni ukrep podaljša. Omejitev je odraz načela najmilejšega posega in načela, da so k varovanju otrokove koristi prednostno zavezani otrokovi starši.⁵⁴ Za razliko od relativne časovne omejitve je absolutna omejitev za vse ukrepe, ki se izvajajo za varovanje otrokove koristi, enotna. Država lahko ukrepe izvaja zgolj toliko časa, dokler zasleduje javni interes, tj. dokler otrok ne postane popolnoma poslovno sposoben, praviloma do 18. leta, razen če otrok pridobi poslovno sposobnost že pred polnoletnostjo. Izjema je izvajanje ukrepov, ki se podaljšajo po otrokovi polnoletnosti,⁵⁵ vendar le, če polnoletni otrok v to pisno privoli in so izpolnjeni drugi pogoji, ki jih določa DZ. V nobenem primeru pa ukrepa za varstvo otrokove koristi po pridobitvi popolne poslovne sposobnosti ni več mogoče izreči niti z otrokovo privolitvijo.⁵⁶

3.2. NAČELO NAJMILEJŠEGA UKREPA

DZ pri ureditvi ukrepov za varstvo otrokove koristi temelji na izhodišču, da so za poln in skladen razvoj otroka v prvi vrsti odgovorni otrokovi starši. Država lahko z izrekanjem ukrepov v družinska razmerja in izvajanje starševske skrbi poseže le takrat, ko starši pravice in

⁵¹ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 492-493.

⁵² Novak B., Pogorelčnik Vogrinc N., v: Novak B. (red.), 2019, str. 494.

⁵³ Dolžič T. v: Novak B. (red.), 2019, str. 611.

⁵⁴ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 479.

⁵⁵ Primer takšnega ukrepa je namestitev otroka v zavod. Otrok lahko ostane v zavodu tudi po polnoletnosti, če v to pisno privoli (četrti odstavek 175. člena DZ).

⁵⁶ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 480.

obveznosti varovati pravice in koristi svojega otroka ne izvajajo ali je ne izvajajo v korist otroka.⁵⁷ Šele ko je otrok ogrožen, nastopi obveznost države, da ga zavaruje. Kako mora država zavarovati otroka, določa načelo najmilejšega posega iz drugega odstavka 19. člena KOP, ki ga je treba spoštovati neposredno na podlagi določb KOP in sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice v zvezi s pravico do družinskega življenja iz 8. člena Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Uradni list RS, št. 33/1994, Mednarodne pogodbe, št. 7/1994 – v nadaljevanju EKČP). V zvezi z ukrepi za varstvo otrokove koristi načelo najmilejšega posega konkretizira načelo najmilejšega ukrepa iz 156. člena DZ, ki je ožje in ga je za pravilno razumevanje treba pravilno razlagati in povezati z drugimi določbami DZ.⁵⁸

Pri izbiri ukrepa za varstvo koristi otroka mora sodišče upoštevati dve omejitvi. Prva omejitev je, da izreče ukrep, s katerim bodo starši čim manj omejeni pri izvajanju starševske skrbi, če je z njim mogoče dovolj zavarovati koristi otroka. Ta omejitev je izpeljana iz uvodne določbe drugega odstavka 7. člena DZ, v skladu s katero imajo starši pri skrbi in odgovornosti za korist otroka prednost pred vsemi drugimi, in posebne določbe prvega odstavka 154. člena DZ, po kateri imajo starši prednostno pravico pri varovanju pravic in koristi svojih otrok. Druga omejitev zahteva, da se, če je to le mogoče, izreče ukrep, s katerim se otroka staršem ne odvzame, če je s tem ukrepom mogoče dovolj zavarovati korist otroka. Takšna omejitev izhaja iz predpostavke, da je za otroka najbolje, če odrašča v matični družini, tj. v okolju, ki ga predstavljajo njegovi starši.⁵⁹

Med več razpoložljivimi ukrepi je sodišče dolžno izbrati tistega, s katerim bo doseglo zavarovanje otrokove koristi, hkrati pa najmanj prizadelo starše. Takšna ureditev temelji na izhodišču preambule KOP, da mora otrok za poln in skladen razvoj odraščati v družinskem okolju. Če je le mogoče, naj bo tako otrokova korist zavarovana z ukrepom, ki ne bo zahteval izločitve otroka iz družine.⁶⁰ Pri tehtanju, kateri ukrep naj sodišče izreče, mora sodišče najprej preizkusiti najmilejšega. Če ugotovi, da z njim ne bo mogoče dovolj zavarovati otrokove koristi, se pomakne po lestvici višje k strožjemu ukrepu, dokler pravice staršev niso ustrezno uravnotežene z varovanjem otrokove koristi. Stopničasto odločanje o izbiri ukrepa je odraz želje po čim manjšem poseganju v pravico do družinskega življenja.⁶¹

Z načelom najmilejšega ukrepa je tesno povezana tudi določba o časovni omejitvi trajanja ukrepa iz tretjega odstavka 160. člena DZ, po kateri lahko ukrepi za varstvo koristi

⁵⁷ Prvi odstavek 154. člena DZ.

⁵⁸ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 484.

⁵⁹ Prav tam.

⁶⁰ Končina-Peternel M. v: Zupančič K. (red.), 2009, str. 250.

⁶¹ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 484-485.

otroka trajajo največ toliko časa, kot to DZ določa za posamezen ukrep, razen če sodišče izrečeni ukrep podaljša.⁶²

3.3. POGOJ ZA IZREKANJE UKREPOV

Temeljni pogoj za izrek ukrepa po DZ je ogroženost otroka.⁶³ Šteje se, da je otrok ogrožen, če je utrpel, ali je zelo verjetno, da bo utrpel škodo na telesnem ali duševnem zdravju, v razvoju ali na premoženju. Ogroženost otroka mora povzročiti ravnanje staršev ali otrokove psihosocialne težave, ki se kažejo kot vedenjske, čustvene, učne ali druge težave v njegovem odraščanju.⁶⁴

Ukrepanje države zahteva izpolnjenost treh elementov: neustreznega ravnanja staršev, ogrožanja otrokovih koristi s strani staršev ali tretjih oseb in pomanjkanja odvratanja nevarnosti od otroka s strani staršev. Dokazovanje izpolnjenosti navedenih elementov je pogosto zahtevno, vseh oblik neustreznega ravnanja staršev pa zaradi nastajanja vedno novih pojavnih oblik ogrožanja ni mogoče določno opredeliti v zakonu. Pri tem ni pomembno, ali so starši ravnali krivdno ali ne, pomembno je le, da neizvrševanje starševskih dolžnosti ogroža otrokovo korist.⁶⁵

Obstoj škode ali preteča nevarnost, da bo otrok utrpel škodo in vir, zaradi katerega je otroku nastala škoda oziroma mu grozi, sta pravna standarda, ki morata biti izpolnjena kumulativno. Da lahko ugotovimo obstoj škode ali nevarnosti za njen nastanek, je treba najprej ugotoviti, kaj terja otrokova korist, nato pa še, ali je ta otrokova korist v praksi zagotovljena. Če ni, otroku nastaja škoda. Praviloma mora škoda izhajati iz ravnanja staršev, ki se lahko kaže v obliki aktivnih ravnanj (storitve) ali pasivnih ravnanj (opustitve). Aktivna ravnanja so zlasti kazniva dejanja zoper življenje in telo otroka, vse oblike nasilja proti otroku, razpolaganje z otrokovim premoženjem v nasprotju z otrokovo koristjo, pasivna pa primeri kot sta opustitev skrbi za otroka in zanemarjanje. Vir nevarnosti so starši lahko tudi takrat, ko ravnanje, ki ogroža otrokovo korist, ne izhaja neposredno iz ravnanja staršev, temveč iz ravnanja tretjih oseb, nastanek škode pa je posledica pomanjkanja odvratanja nevarnosti s strani staršev.⁶⁶ Iz drugega odstavka 157. člena DZ izhaja, da je ogroženost otroka lahko tudi posledica otrokovih psihosocialnih težav. Ravnanje staršev torej ni edini vzrok ogroženosti otroka, čeprav je ta v praksi najpogostejši.

⁶² Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 485.

⁶³ Določba 157. člena DZ.

⁶⁴ Novak B., 2018, str. 151.

⁶⁵ Končina-Peternel M. v: Zupančič K. (red.), 2009, str. 250.

⁶⁶ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 486.

Šele ko sodišče ugotovi, da sta kumulativno izpolnjena oba pravna standarda, in sicer obstoj škode ali preteče nevarnosti, da bo otrok utrpel škodo, kot tudi vir, zaradi katerega je otroku nastala škoda oziroma mu ta grozi, lahko izreče ukrep za varstvo otrokove koristi. S tem namenom mora sodišče izdelati oceno otrokove ogroženosti. Pri tem lahko izhaja tudi iz ocene, ki jo ob predlogu za izrek ukrepa običajno poda center za socialno delo, vendar jo mora objektivizirati z izvedbo ustreznih dokazov ter z dokazno oceno utemeljiti izbiro ukrepa.⁶⁷ Za izdelavo ocene ogroženosti je treba pridobiti številne informacije ter oceniti in analizirati številne okoliščine in lastnosti tako staršev kot otroka. V izhodišču se ogroženost otroka ocenjuje s treh vidikov: z vidika otrokovih razvojnih potreb, z vidika zmožnosti staršev, da se ustrezno odzivajo na otrokove razvojne potrebe in jih zadovoljujejo in z vidika dejavnikov širšega socialnega okolja. Izdelava ocene ogroženosti terja celovit vpogled v življenjsko situacijo otroka in družine, zato se v ta namen pridobijo tudi mnenja in poročila institucij, ki otroka poznajo.⁶⁸

3.4. VRSTE UKREPOV

DZ uvaja enoten sistem ukrepov za varstvo koristi otroka. V grobem jih deli na začasne odredbe, nujni odvzem otroka in ukrepe trajnejšega značaja.⁶⁹

Sodišče izda začasno odredbo, če je verjetno izkazano, da je otrok ogrožen.⁷⁰ To stori takrat, ko je otrokova korist ogrožena v tolikšni meri, da z njenim zavarovanjem ni mogoče čakati. V 162. členu DZ je sodišču dano generalno pooblastilo, da sme za varstvo koristi otroka izdati vsako začasno odredbo, s katero je mogoče doseči začasno varstvo koristi otroka, v nadaljevanju pa vrste začasnih odredb primeroma našteva. Primeri začasnih odredb, ki jih lahko izreče sodišče, so: odredba, s katero otroka odvzame staršem in ga namesti k drugi osebi, v krizni center, rejništvo ali zavod; odredba o vstopu v stanovanje ali druge prostore, v katerih se otrok nahaja, proti volji staršev; odredba o prepovedi ali omejitvi stikov; odredba o načinu izvajanja stikov; odredba o vzgoji in varstvu otroka; odredba o preživljanju otroka; odredba o prepovedi prehoda državne meje z otrokom; odredba o izselitvi nasilnega člana iz skupnega stanovanja; odredba o prepovedi približevanja otroku osebam, ki ga ogrožajo; odredba o zavarovanju na premoženju staršev ali otroka in odredba o zdravniškem pregledu ali zdravljenju, pri čemer DZ posebno pozornost namenja začasni odredbi o stikih pod nadzorom

⁶⁷ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 488.

⁶⁸ Mikec S., Kateri otrok je ogrožen otrok?, Odvetnik, št. 90/2019, str. 67.

⁶⁹ Določba 159. člena DZ.

⁷⁰ Določba 161. člena DZ.

(163. člen DZ) in začasni odredbi o zdravniškem pregledu in zdravljenju (165. člen DZ). Pri izdaji začasne odredbe, ki ima za posledico namestitvev otroka, sodišče imenuje tudi drugo osebo, krizni center, rejnika ali zavod, kamor se otrok namesti. Otroka se ne sme namestiti k osebi, ki ne more biti skrbnik. Glede obveznosti druge osebe, h kateri je otrok nameščen, in nadzora nad namestitvijo, se smiselno uporabljajo določbe Zakona o izvajanju rejniške dejavnosti (Uradni list RS, št. 110/2002, 11/2003, 3/2004, 142/2004, 7/2006, 56/2006, 114/2006, 5/2007, 5/2008, 73/2008, 8/2009, 53/2009, 7/2010, 56/2010, 3/2011, 57/2011, 96/2012, 109/2012, 22/2019 – v nadaljevanju ZIRD).⁷¹ Izdaja začasne odredbe je mogoča pred uvedbo postopka za izdajo končne odločbe ali po njegovi uvedbi.⁷² Če je bila začasna odredba izdana pred uvedbo postopka za izdajo sodne odločbe o vzgoji, varstvu in preživljanju otroka, o stikih, o izvajanju starševske skrbi ali o ukrepu za varstvo koristi otroka trajnejšega značaja, mora biti ta postopek uveden v sedmih dneh od izdaje začasne odredbe.⁷³ Pri izdajanju začasnih odredb sodišče izhaja iz določb DZ, za izvršbo začasnih odredb pa se uporabljajo splošna pravila izvršilnega postopka.⁷⁴

Če je z verjetnostjo izkazana tako huda ogroženost otroka, da je otrokovo korist mogoče zavarovati le s takojšnjim odvzemom otroka staršem, center za socialno delo otroka nemudoma odvzame.⁷⁵ Nujni ukrep odvzema otroka je namenjen hitri zaščiti otroka, kadar je otrok tako hudo ogrožen, da z ukrepom ni mogoče odlašati. Za odločitev o nujnem odvzemu otroka mora biti verjetno izkazano, da je otrok tako hudo ogrožen, da je takojšnja intervencija neizogibna.⁷⁶ Center za socialno delo namesti otroka, ki ga je odvil, k drugi osebi, v krizni center, v rejništvo ali v zavod še preden sodišče odloči o predlogu za izdajo začasne odredbe. Otroka ne sme namestiti k osebi, ki ne more biti skrbnik. Za obveznosti druge osebe, h kateri je otrok nameščen, in nadzor nad namestitvijo se smiselno uporabljajo določbe ZIRD. Pri odvzemu otroka lahko centru za socialno delo nudi pomoč tudi policija. Ob namestitvi otroka center za socialno delo izpolni poseben obrazec z osnovnimi podatki o odvzemu otroka⁷⁷ in ga neposredno izroči ali priporočeno po pošti dostavi osebi, ki ji je bil otrok odvzet, in staršem oziroma skrbniku otroka.⁷⁸ V 12 urah po odvzemu otroka mora center za socialno delo

⁷¹ Drugi odstavek 162. člena DZ.

⁷² Novak B., 2018, str. 154.

⁷³ Prvi odstavek 166. člena DZ.

⁷⁴ Novak B., 2018, str. 155.

⁷⁵ Prvi odstavek 167. člena DZ.

⁷⁶ Končina-Peternel M. v: Zupančič K. (red.), 2009, str. 256.

⁷⁷ Obrazec vsebuje navedbo centra za socialno delo in osebno ime uradne osebe, ki je izvedla nujni odvzem otroka, osebno ime otroka in osebe, ki je je bil otrok odvzet, datum in uro izvedbe nujnega odvzema otroka in kratko pojasnilo o nadaljnjem poteku postopka (tretji odstavek 167. člena DZ).

⁷⁸ Tretji in četrti odstavek 167. člena DZ.

predlagati sodišču izdajo začasne odredbe o odvzemu otroka. O predlogu za izdajo začasne odredbe mora sodišče odločiti takoj, najkasneje pa v 24 urah. Če center za socialno delo takoj oziroma najpozneje v 24 urah ne predlaga izdaje začasne odredbe ali če sodišče v 24 urah ne odloči o predlogu centra za socialno delo ali zavrne izdajo začasne odredbe, se otrok takoj vrne staršem.⁷⁹

Poleg začasnih odredb in nujnega odvzema otroka pa med ukrepe za varstvo otrokove koristi sodijo še ukrepi trajnejšega značaja (trajnejši ukrepi za varstvo otrokove koristi), ki so tudi tema magistrskega diplomskega dela in bodo podrobneje opredeljeni v nadaljevanju.

4. TRAJNEJŠI UKREPI ZA VARSTVO OTROKOVE KORISTI

4.1. SPLOŠNO

Novost enotnega sistema ukrepov za varstvo otrokove koristi je tudi sistematična ureditev trajnejših ukrepov za varstvo otrokove koristi. Umeščeni so v 4. podpoglavje 7. poglavja DZ, v katerem so urejeni vsi ukrepi za varstvo otrokove koristi. Med trajnejše ukrepe za varstvo otrokove koristi sodijo: omejitev starševske skrbi, odločitev o zdravniškem pregledu ali zdravljenju, omejitev ali odvzem pravice do stikov, odvzem otroka staršem, namestitvev otroka v zavod in odvzem starševske skrbi. O vseh navedenih ukrepih na predlog ali po uradni dolžnosti odloča sodišče v nepravdnem postopku, ki pri odločitvi upošteva mnenje centra za socialno delo.

Večina ukrepov sicer ni novost, saj jih je v takšni ali podobni obliki poznal že prej veljavni ZZZDR, ki je v 119. členu nalagal centrom za socialno delo, da ukrenejo vse, kar zahteva otrokova korist. Bistvena novost je predvsem spremenjena pristojnost za njihov izrek. Po prej veljavni materialnopravni ureditvi je o vseh ukrepih, razen o odvzemu roditeljske pravice (zdaj starševske skrbi), odločal center za socialno delo. Sedanja ureditev pa centrom za socialno delo nalaga predvsem podporno vlogo pri odločanju in izvajanju ukrepov, odločitev o ukrepih pa je v celoti prepuščena sodiščem. Tovrstna ureditev predstavlja pomemben korak k zagotovitvi pravne varnosti v sporih iz razmerij med starši in otroki, saj odpravlja prej pogosto kontradiktorno vlogo centrov za socialno delo v postopkih glede varstva otrokovih koristi.

⁷⁹ Določba 168. člena DZ.

4.2. MNENJE CENTRA ZA SOCIALNO DELO

Pred izrekom ukrepa trajnejšega značaja mora sodišče presoditi, kateri ukrep bo za določeno družino najprimernejši in najučinkovitejši. Določba 169. člena DZ sodišču nalaga, da pri tej odločitvi upošteva mnenje centra za socialno delo. Takšna ureditev je odraz nove delitve pristojnosti med sodišči in centri za socialno delo, ki na zakonski ravni udejanja bistveno večjo in boljšo strokovno podporo sodiščem, kot jo je prejšnja ureditev. DZ je center za socialno delo postavil v vlogo organa, ki sodišču podaja strokovna mnenja in poročila ter predlaga postopke.⁸⁰ Centri za socialno delo so namreč tisti organi, ki se vključujejo v družino, se povezujejo s šolami in vrtci ter se na ta način seznanjajo z razmerami, v katerih živi otrok. Na podlagi podrobnega in celovitega orisa življenjskih razmer otroka lahko centri za socialno delo oblikujejo mnenja, ki jih posredujejo sodišču. Natančnemu opisu razmer so v praksi pogosto dodane tudi ugotovite, ki jih center za socialno delo pridobi v neformalnem razgovoru z otrokom, pred katerim mora otroka podrobno seznaniti s posledicami, ki bi jih lahko imelo njegovo mnenje na končno odločitev v postopku, in na pravico, da svojega mnenja ne poda, če tega ne želi.⁸¹

Center za socialno delo spremlja družinsko dinamiko in se vanjo sprva vključuje tako, da družini nudi pomoč in podporo. Če tak pristop ne prinaša več rezultatov, center za socialno delo postopanje prepusti sodišču, ki odloči o ukrepu za varstvo otrokove koristi. Praviloma ima center za socialno delo, ki se je srečeval z družino že pred začetkom postopka na sodišču, več informacij in boljši vpogled v trenutne razmere družine. S posebnim strokovnim znanjem,⁸² ki ga sodišče nima, in pridobljenimi informacijami lahko center za socialno delo kompetentno oceni, s katerim ukrepom bo najbolje zavarovana otrokova korist.⁸³

Za namene poročanja o izvedbi določenih nalog ali ukrepov center za socialno delo običajno izdaja poročila. Poročilo vsebuje povzetek življenjskih okoliščin uporabnika, razmer v družini, šolsko in poklicno kariero, profil družine ter uporabnika.⁸⁴ Za namen odločitve o primernem ukrepu za varstvo otrokove koristi, poročilo ne zadošča, zato je treba pridobiti strokovno mnenje centra za socialno delo. Mnenje vsebuje oceno osebnih značilnosti staršev, njun odnos do otrok, oceno njunih moralnih in vzgojnih kvalitiet, oceno socialno-ekonomskih okoliščin, predvsem premoženjskega stanja družine, stanovanjskih razmer in oceno potreb in

⁸⁰ Murgel S. v: Novak B. (red.), 2019, str. 555-556.

⁸¹ Zadavec A. v: Geč-Korošec M. in drugi, 1997, str. 107.

⁸² Določba 108. člena ZNP-1.

⁸³ Murgel S. v: Novak B. (red.), 2019, str. 555-556.

⁸⁴ Flaker V., 2003, str. 73.

želja otroka.⁸⁵ Za razliko od poročila, mnenje vsebuje tudi predlog ukrepa, ki ga je treba oblikovati skupaj z uporabnikom tako, da vključuje odgovor na njegove stiske in tako, da je iz njega razvidno, kaj konkretno bo predlagani ukrep vseboval.⁸⁶ Kot izhaja iz sodne prakse ima mnenje centra za socialno delo bistvene značilnosti in strukturo izvedenskega mnenja: izvidu tj. ugotovitvam dejstev, sledi mnenje, katerega bistvo je ocena dejstev s stališča stroke oziroma pravil znanosti. Center za socialno delo z zbiranjem podatkov o osebnih in družinskih razmerah otrok in njihovih staršev opravlja naloge pomožnega preiskovalnega organa. Obenem je centru za socialno delo priznan poseben procesni položaj, ki je zaradi njegovega strokovnega znanja in izkušenj blizu položaju sodnega izvedenca.⁸⁷

Za delo sodišča je dobra strokovna pomoč centra za socialno delo ključnega pomena. Sodišču je lahko v korist pri odločanju zlasti skrbno pripravljeno mnenje, zato je nujno, da tudi sodišče, ko se sreča z zadevo, centru za socialno delo zastavi konkretna in natančna vprašanja, na katera želi pridobiti odgovore. Če sodišče v mnenju ne prejme vseh informacij, ki jih potrebuje za odločitev, lahko od centra za socialno delo zahteva tudi njegovo dopolnitev. Prav tako potrebuje sodišče dopolnitev mnenja takrat, ko med podanim mnenjem in odločitvijo v postopku preteče toliko časa, da se v vmesnem času spremenijo okoliščine.⁸⁸ Kljub temu, da je mnenje centra za socialno delo treba procesno obravnavati kot izvedensko mnenje, lahko sodišče v postopku imenuje tudi enega ali več izvedencev. Pri tem je treba izvedenska mnenja presojati kritično. Sodišče mora presoditi, ali se izvedenski opis razmer ujema z mnenjem centra za socialno delo, ki je dalj časa opazoval družinsko dinamiko, ali s tistim, kar je sodišče samo ugotovilo z izvedbo dokazov.⁸⁹

Pridobljeno mnenje centra za socialno delo je torej pomemben dejavnik pri sprejemanju odločitve, vendar je ob tem treba opozoriti, da sodišče nanj, kljub pomanjkanju strokovnega znanja, ni vezano.

4.3. NAČRT POMOČI DRUŽINI IN OTROKU

Pred odločitvijo sodišča o ukrepu trajnejšega značaja center za socialno delo izdela načrt pomoči družini in otroku. O izvajanju načrta pomoči center za socialno delo enkrat letno poroča

⁸⁵ Strajnar Z., Mnenje centra za socialno delo in izvedensko mnenje v družinskopravnih postopkih, *Pravosodni bilten*, št. 2/2018, str. 109-116. Tako tudi sodba Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips 342/2008 z dne 22. 5. 2008 – baza VSRS.

⁸⁶ Flaker V., 2003, str. 73.

⁸⁷ Sodba Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips 682/2007 z dne 8. 11. 2007 – baza VSRS.

⁸⁸ Murgel S. v: Novak B. (red.), 2019, str. 557.

⁸⁹ Strajnar Z., Mnenje centra za socialno delo in izvedensko mnenje v družinskopravnih postopkih, *Pravosodni bilten*, št. 2/2018, str. 109-116.

sodišču. Zakonsko predpisana vsebina načrta pomoči vključuje opis stanja, potrebe otrok, možnosti družine, način spremljanja, oblike pomoči in opis realizacije ukrepa. Center za socialno delo lahko v načrt pomoči poleg obveznih vsebin vključi tudi program družinske terapije, psihiatrično zdravljenje, zdravljenje odvisnosti od alkohola ali nedovoljenih drog ter druge zdravstvene, izobraževalne in psihosocialne programe, če kaže, da bodo starši po terapiji ali zdravljenju lahko ponovno prevzeli otrokovo vzgojo in varstvo, ali v drugih primerih, ko je to v korist otroka.⁹⁰ Če predlog za izrek ukrepa trajnejšega značaja poda center za socialno delo, temu priloži tudi načrt pomoči družini in otroku, če je ta že oblikovan. V nasprotnem primeru ga pošlje sodišču kasneje, v vsakem primeru pred odločitvijo sodišča.⁹¹

Načrt pomoči izhaja iz ocen in mnenj, ki jih pri svojem delu pridobi center za socialno delo. Pri načrtovanju pomoči družini je zlasti pomembno, da center za socialno delo izhaja iz potreb, želja, prizadevanj in nuj družine. V njem morata biti jasno zastavljena cilj, ki ga je treba doseči, in pot za dosego cilja. Opredeljena mora biti vrsta pomoči, predviden obseg in trajanje, etapni cilji, roki za izpolnitev dejanj in izvajalci pomoči. Smiselno je, da je načrt dovolj podroben, da omogoči začetek dela, hkrati pa dovolj odprt, da se lahko prilagaja spremenjenim okoliščinam.⁹² Zaradi potrebe po prilagajanju morebitnim spremembam, je treba načrt vseskozi po njegovi izdelavi preverjati.

Načrt pomoči mora vključevati vse potrebne informacije, na podlagi katerih je mogoče sprejemati odločitve, ki bodo optimalno vplivale na izboljšanje razmer v družini. V tem obziru ga je zato treba, če je to le mogoče, pripravljati in sprejemati skupaj z družino in otrokom. Pomembno je, da je pri ustvarjanju načrta vključen in slišan vsak član družine, še posebej pa je pomembno, da center za socialno delo svoja prizadevanja usmerja v pridobitev otrokovega mnenja. Smisel načrta pomoči je, da stare in neučinkovite načine ravnanja in vedenja zamenjajo soustvarjena nova ravnanja, ki ponujajo boljše odgovore na trenutno življenjsko situacijo.⁹³

Izpolnjevanje načrta za družino ni obvezno, vendar pa v primeru, da se posameznik ali družina ne udeleži ali ne zaključi programov ali zdravljenja, ki jih center za socialno delo vključi v načrt pomoči družini, obstaja velika verjetnost, da bo sodišče poseglo v družinska razmerja z izrekom trajnejšega ukrepa za varstvo otrokove koristi.⁹⁴

⁹⁰ Določba 170. člena DZ.

⁹¹ Peti odstavek 107. člena ZNP-1.

⁹² Flaker V., 2003, str. 64.

⁹³ Barle N. v: Kodele T. (ur.), Mešl N. (ur.), 2016, str. 111.

⁹⁴ Murgel S. v: Novak B. (red.), 2019, str. 560.

4.4. VRSTE UKREPOV

4.4.1. Omejitev starševske skrbi

Omejitev starševske skrbi je prvi od trajnejših ukrepov za varstvo koristi otrok. Sistematična ureditev ukrepov za varstvo koristi otrok v DZ, ki na prvo mesto postavlja najmilejšega izmed ukrepov trajnejšega značaja, poudarja stopnjevitost ukrepov za zavarovanje otrokove koristi. Sodišče lahko ukrep izreče enemu ali obema od staršev, če sta kumulativno izpolnjena dva pogoja: da je otrok ogrožen in da bo korist otroka ob upoštevanju okoliščin primera dovolj zavarovana s tem ukrepom oziroma ogroženost ni tako resna, da bi zahtevala odločnejši poseg v starševsko skrb.⁹⁵ Ukrep omejitve starševske skrbi je lahko izrečen kot samostojni ukrep ali ukrep, ki je izrečen v kombinaciji z drugim ukrepom trajnejšega značaja (odvzemom otroka staršem ali ukrepom namestitve otroka v zavod).⁹⁶

Ukrep omejitve starševske skrbi je v DZ urejen v dveh temeljnih oblikah. Glede na okoliščine primera ima sodišče možnost, da z izrekom ukrepa staršem omeji izvajanje posameznih upravičenj, ki izhajajo iz starševske skrbi, ali pa centru za socialno delo naloži, da opravlja nadzor nad izvajanjem starševske skrbi.⁹⁷

4.4.1.1. Omejitev izvajanja posameznih upravičenj

Upravičenja staršev lahko sodišče omeji glede osebe in glede premoženja otroka, pri čemer DZ izvajanja upravičenj ne našteva izčrpno, temveč zgolj primeroma. Ukrep omejitve starševske skrbi se pogosto uporablja v zvezi z zastopanjem otroka. Tako lahko na primer sodišče staršem prepove zastopanje otroka pred sodiščem ali drugimi organi. Ukrep je prav tako uporaben v zvezi z izobraževanjem, in sicer lahko sodišče namesto staršev odloči o vpisu v šolo, staršem prepove izpis otroka iz šole, prepis na drugo šolo ali v drug program.⁹⁸ V praksi so namreč vedno bolj prepoznavni načini izvajanja starševske skrbi, ki otroku očitno niso v korist - gre za t.i. »sindrom pretirano ambicioznih staršev«. Za otroka nikakor ne more biti v korist, če ga starši ves čas premeščajo iz ene šole na drugo, saj se otrok ne more vživeti v šolsko okolje, kar posledično vpliva tudi na otrokov osebni razvoj in učni uspeh. Podobno negativno na otrokovo korist vpliva tudi pretirano obremenjevanje otroka s šolskimi in obšolskimi dejavnostmi, še posebej, če otroku ob tem zmanjkuje časa za redno učenje in brezskrbno

⁹⁵ Prvi odstavek 171. člena DZ.

⁹⁶ Peti odstavek 171. člena DZ.

⁹⁷ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 561.

⁹⁸ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 562.

preživljanje otroštva oziroma je otrok vključen v določeno obšolsko dejavnost proti svoji volji.⁹⁹ V takih primerih lahko sodišče poseže v izvrševanje starševske skrbi tako, da staršem prepove pretirano obremenjevanje otroka z dejavnostmi tako, da omeji njihovo število.¹⁰⁰ Sodišče lahko staršem omeji izvrševanje starševske skrbi tudi tako, da jim prepove premestitev otroka iz bolnišnice ali drugega zavoda ali poseg kozmetične narave v otrokovo telo. Pri tem je treba poudariti, da sodišče z ukrepom ne more preprečiti otroku, da se sam odloči za zdravniški poseg, če je podana privolitvena sposobnost po 35. členu Zakona o pacientovih pravicah (Uradni list RS, št. 15/2008, 55/2017 – v nadaljevanju ZPacP).¹⁰¹

Ukrep omejitve starševske skrbi je posebej pomemben na področju varovanja otrokovih premoženjskih koristi. Obenem je to tudi edini ukrep, ki ga lahko izreče sodišče za zavarovanje otrokove premoženjske koristi,¹⁰² in sicer to stori tako, da starše glede upravljanja otrokovega premoženja postavi v položaj skrbnika oziroma staršem prepove upravljanje z otrokovo preživnino, drugim premoženjem ali prepove le odsvojitve ali obremenitve otrokovega premoženja.¹⁰³ Ukrep je posebej pomemben z vidika sprememb, ki jih DZ uvaja na področju upravljanja otrokovega premoženja s strani staršev. Skladno s 147. členom DZ so starši dolžni otrokovo premoženje upravljati v njegovo korist. Dohodke iz premoženja otroka smejo starši uporabljati predvsem za otrokovo preživljanje, vzgojo in izobraževanje, če pa sami nimajo zadosti sredstev, lahko dohodke uporabijo tudi za nujne potrebe družinske skupnosti.¹⁰⁴ Stvari iz premoženja otroka smejo starši odsvojiti ali obremeniti samo zaradi njegovega preživljanja, vzgoje in izobrazbe ali če to zahteva kakšna druga otrokova korist,¹⁰⁵ pri čemer po DZ za odsvojitve ali obremenitve ne potrebujejo več soglasja centra za socialno delo. Da otrokova premoženjska korist vseeno ne bi ostala nezavarovana, lahko sodišče vselej, ko obstaja nevarnost, da bo odsvojitve ali obremenitve stvari iz otrokovega premoženja ogrožena, izreče ukrep omejitve izvajanja posameznih upravičenj staršev za varstvo otrokovih premoženjskih koristi.¹⁰⁶

Kako sodišče pride do informacije, da je bila ogrožena otrokova premoženjska korist, DZ izrecno ne določa.¹⁰⁷ Vsekakor je pri tem treba upoštevati določbo 180. člena DZ, po kateri so državni organi, organi samoupravnih lokalnih skupnosti, nosilci javnih pooblastil, izvajalci

⁹⁹ Novak B., 2004, str. 62-63.

¹⁰⁰ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 562.

¹⁰¹ Končina-Peternel M. v: Zupančič K. (red.), 2009, str. 262.

¹⁰² Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 563

¹⁰³ Drugi odstavek 171. člena DZ.

¹⁰⁴ Določba 148. člena DZ.

¹⁰⁵ Prvi odstavek 149. člena DZ.

¹⁰⁶ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 563.

¹⁰⁷ Prav tam.

javnih služb in nevladne organizacije, ki pri svojem delu izvedo za okoliščine, na podlagi katerih je mogoče sklepati na ogroženost otroka, dolžni o tem takoj obvestiti pristojni center za socialno delo ali sodišče. Center za socialno delo lahko na podlagi splošnega pooblastila iz 153. člena DZ pozove starše, da izkažejo premoženjsko stanje otroka ter navedejo, kako so v določenem obdobju upravljali s premoženjem, ali terja od njih predložitev računa o upravljanju otrokovega premoženja. Če se starši na poziv centra za socialno delo ne odzovejo, center za socialno delo o tem obvesti sodišče, ki lahko starše ponovno pozove k predložitvi ali odloči o omejitvi starševske skrbi.¹⁰⁸ Pri tem mora sodišče upoštevati krog dopustnih razpolaganj s premoženjem otroka, kajti vsako razpolaganje s premoženjem otroka še ne pomeni ogrožanja otrokove premoženjske koristi in ne dopušča posega v izvajanje starševske skrbi. V dokaznem postopku mora torej sodišče ugotoviti, da ravnanje vsaj hipotetično škoduje otrokovi koristi.¹⁰⁹ Šele ob takšni ugotovitvi lahko sodišče odloči o obliki omejitve starševske skrbi, s katero bo najustreznejše zavarovana premoženjska korist otroka.

Sodišče ob izreku ukrepa otroka postavi pod skrbništvo v obsegu, v katerem staršem omeji upravičenja iz starševske skrbi.¹¹⁰ Zaradi omejitve starševske skrbi, starši namreč glede določenih omejitev ne morejo več veljavno zastopati otroka, zato je v tem delu za varstvo in uresničevanje otrokove koristi potrebna postavitve skrbnika. Katero osebo naj sodišče otroku imenuje za skrbnika, mora vsebovati že predlog centra za socialno delo.¹¹¹

V določenih primerih, ko otrokova korist terja večje varstvo in je potreben nenehen in popoln nadzor nad upravljanjem otrokovega premoženja, mora sodišče v starševsko skrb poseči s strožjo obliko ukrepa.¹¹² To stori tako, da starše glede upravljanja otrokovega premoženja postavi v položaj skrbnika.¹¹³ V takšnem položaju brez soglasja centra za socialno delo starši ne smejo storiti ničesar, kar bi presegalo okvire rednega poslovanja ali upravljanja otrokovega premoženja.¹¹⁴

4.4.1.2. Nadzor nad izvajanjem starševske skrbi

Življenjske situacije, v katerih je otrokova korist ogrožena, niso vedno takšne narave, da bi terjale omejitev posameznih upravičenj iz starševske skrbi ali celo odvzem otroka. Glede

¹⁰⁸ Čujović M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 563-564.

¹⁰⁹ Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, št. I Cp 2384/2014 z dne 4. 2. 2015 – baza VSRS. Več o tem Čujović M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 564.

¹¹⁰ Četrti odstavek 171. člena DZ.

¹¹¹ Prvi odstavek 107. člena ZNP-1.

¹¹² Čujović M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 565.

¹¹³ Drugi odstavek 171. člena DZ.

¹¹⁴ Tretji odstavek 247. člena DZ.

na okoliščine primera lahko sodišče odloči, da bo za zavarovanje otrokove koristi dovolj, da bo center za socialno delo opravljal nadzor nad izvajanjem starševske skrbi, pri čemer bo v odločbi določilo tudi način izvajanja tovrstnega nadzora.¹¹⁵ Način izvajanja nadzora je namreč ključnega pomena za učinkovitost ukrepa.

Za nadzor nad izvajanjem starševske skrbi se sodišče odloči v primerih, ko je izvajanje starševske skrbi pomanjkljivo ter se pri njem pojavljajo in ponavljajo napake, ki otroka ogrožajo, okoliščine pa kažejo na to, da starši pri vzgoji in varstvu otroka potrebujejo pomoč. Otrokovo korist je v takšnih okoliščinah mogoče doseči že tako, da center za socialno delo staršem z uporabo strokovnih metod in znanja pomaga pri izboljšanju izvajanja starševske skrbi oziroma odpravi pomanjkljivosti in napak, ki se pri tem pojavljajo. Razlogov, da pri vzgoji in varstvu prihaja do pomanjkljivosti in starši potrebujejo pomoč, je več. Ti lahko izvirajo iz staršev samih in njihove nezmožnosti za vzgojo (npr. alkoholizem, zloraba drog, neizkušenost, duševna bolezen) ali iz posebnosti otroka.¹¹⁶

Ukrep nadzora nad izvajanjem starševske skrbi, ki ga center za socialno delo izvaja v obliki pomoči staršem, je treba ločiti od storitve pomoči družini, urejene v 15. členu Zakona o socialnem varstvu (Uradni list RS, št. 3/2007, 23/2007, 41/2007, 61/2010, 62/2010, 57/2012, 39/2016, 52/2016, 15/2017, 29/2017, 54/2017, 21/2018, 31/2018, 28/2019 – v nadaljevanju ZSV). Storitve pomoči družini, ki obsega strokovno svetovanje in pomoč pri urejanju odnosov med družinskimi člani ter pri skrbi za otroke in usposabljanje družine za opravljanje njene vloge v vsakdanjem življenju, je v primerjavi z nadzorom, ki ga izreče sodišče, nezavezujoče narave in odvisna od pripravljenosti upravičenca.¹¹⁷ Takšna pomoč je povsem zadostna, če so napake pri izvajanju starševske skrbi neznatne in otroka ne ogrožajo. V trenutku, ko je otrokova korist ogrožena, ker starši nasvetov centra za socialno delo ne upoštevajo, pa mora le-ta sodišču predlagati, da odloči o nadzoru nad izvajanjem starševske skrbi oziroma pomoči družini, ki bo imela zavezujočo naravo.¹¹⁸

Odločitev o izvajanju nadzora izreče sodišče, izvajanje ukrepa pa je na način, ki ga je sodišče opredelilo v odločbi, prepuščeno centru za socialno delo. Ker je način izvajanja ukrepa ključnega pomena za njegovo učinkovitost, mora sodišče v odločbi natančno določiti, kako pogosto in na kakšen način naj se nadzor izvaja, zlasti če so podane kakšne posebne

¹¹⁵ Tretji odstavek 171. člena DZ.

¹¹⁶ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 567.

¹¹⁷ Murgel J., Cvetko Ž., Imenovanje skrbnika pri izreku ukrepa omejitve starševske skrbi, Pravna praksa, št. 46/2019, str. 16-18.

¹¹⁸ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 566-567.

okolščine.¹¹⁹ Sodišče lahko v sodelovanju s centrom za socialno delo izbere tudi osebo ali več oseb, ki jim poveri izvajanje nadzora, pri čemer to izbiro navede v odločbi.¹²⁰

4.4.1.3. Trajanje ukrepa

Ukrep omejitve starševske skrbi traja največ eno leto.¹²¹ Sodišče mora po poteku v sodni odločbi določene dobe trajanja izrečenega ukrepa preveriti okolščine primera oziroma ali so se te spremenile, glede na to pa odločiti o prenehanju ukrepa. Če sodišče ob preverjanju okolščin ugotovi, da je otrok še vedno ogrožen, lahko ukrep podaljša ali ponovno izreče. Pri tem mora ponovno obrazložiti obstoj pogojev za izrek ukrepa in upoštevati časovno omejitev enega leta.¹²² V primeru, da se okolščine niso spremenile in je ukrep za varstvo koristi ogroženega otroka nezadosten, je sodišče dolžno izreči strožji ukrep.

Ko sodišče o ukrepu omejitve starševske skrbi odloči skupaj z ukrepom odvzema otroka staršem ali ukrepom namestitve otroka v zavod, lahko ukrep traja največ tri leta. V tem primeru je namreč trajanje ukrepa omejitve starševske skrbi prilagojeno trajanju strožjega ukrepa.¹²³ Podaljšanje ali ponoven izrek ukrepa sta mogoča tudi v tem primeru.

4.4.2. Odločitev o zdravniškem pregledu ali zdravljenju

DZ v 172. členu uvaja nov trajnejši ukrep za varstvo otrokove koristi, odločitev o zdravniškem pregledu ali zdravljenju. Skladno z navedeno določbo lahko sodišče, kadar je to nujno potrebno, ker je ogroženo otrokovo življenje ali huje ogroženo otrokovo zdravje, odloči o zdravniškem pregledu ali zdravljenju otroka brez soglasja staršev ali celo v nasprotju z njihovo odločitvijo. Sodišče z izrekom ukrepa nadomesti privolitev staršev k zdravniškemu pregledu ali zdravljenju ogroženega otroka. To stori tako v primerih, ko so starši pasivni pri podaji soglasja za zdravniški pregled ali zdravljenje, kot takrat, ko starši zdravniškemu pregledu ali zdravljenju aktivno nasprotujejo. Za razliko od začasne odredbe o zdravniškem pregledu ali zdravljenju, ki je namenjena zavarovanju dokazov v postopkih za varstvo otrokove koristi in odpravljanju posledic zlorab, je trajnejši ukrep zdravniškega pregleda ali zdravljenja namenjen odločitvi o obsežnejših medicinskih posegih, ki jih starši zavračajo in navadno niso potrebni zaradi ravnanja staršev, ampak zaradi otrokove bolezni (npr. starša iz verskih razlogov zavračata transfuzijo krvi). Gre predvsem za zaščito prihodnjih koristi otroka, zato je z

¹¹⁹ Končina-Peternel M. v: Zupančič K. (red.), 2009, str. 261.

¹²⁰ Čujović M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 568.

¹²¹ Peti odstavek 171. člena DZ.

¹²² Končina-Peternel M. v: Zupančič K. (red.), 2009, str. 261.

¹²³ Peti odstavek 171. člena DZ.

zdravniškem pregledom ali zdravljenjem pri trajnejšem ukrepu mogoče odlašati nekoliko dlje kot pri ukrepu z izdajo začasne odredbe.¹²⁴ Sodišče poseže po ukrepu, ko starši odklanjajo zdravniški poseg ali zdravljenje in je prepričano, da je otrokovo zdravje ali življenje resno ogroženo, izrek ukrepa pa je tako nujen za življenje otroka.¹²⁵ Podobno določilo pozna tudi 36. člen ZPacP, ki se sicer nanaša na primere, ko je podana neposredna nevarnost za zdravje in življenje otroka. Skladno z ZPacP se lahko nujna medicinska pomoč otroku opravi tudi, kadar jo starši zavrnejo. Pri urejanju medicinskih posegov brez soglasja staršev v primeru ogroženosti otrokovega zdravja in življenja velja torej hierarhični pristop: nujna medicinska pomoč, začasna odredba o zdravniškem pregledu in trajnejši ukrep odločitve o zdravniškem pregledu ali zdravljenju.¹²⁶

Določba glede odločitve o zdravniškem pregledu ali zdravljenju ni uporabljiva v primerih, ko se starša huje zdravstveno ogroženega otroka o pregledu ali zdravljenju ne moreta sporazumeti. Tovrstne primere sodišče rešuje po 151. členu DZ, po katerem lahko sodišče zavaruje otrokovo korist tako z začasno odredbo kot s končno odločitvijo o zdravniškem pregledu ali zdravljenju, ki po vsebini ustreza trajnejšemu ukrepu iz 172. člena DZ.¹²⁷

4.4.2.1. Privolitvena sposobnost otroka

Če je otrok v skladu z ZPacP sposoben privoliti v medicinski poseg ali zdravstveno oskrbo, se trajnejši ukrep odločitve o zdravniškem pregledu ali zdravljenju lahko izvede le s soglasjem otroka.¹²⁸ Drugi odstavek 35. člena ZPacP vsebuje domnevo, da je otrok, ki še ni dopolnil 15. leta starosti, nerazsoden in zato tudi nesposoben za odločanje o sebi. Zdravnik in sodišče lahko glede na otrokovo zrelost ocenita, da je otrok, ki še ni dopolnil 15. leta, sposoben samostojnega odločanja o sebi in domnevo nerazsodnosti ovržeta. Nasprotno se za otroka, ki je že dopolnil 15 let, šteje, da je sposoben privolitve v medicinski poseg, vendar lahko tudi v tem primeru zdravnik in sodišče izjemoma ocenita drugače. Glede okoliščin, ki govorijo o otrokovi sposobnosti odločati o sebi, se sodišče in zdravnik praviloma posvetujeta s starši. Ko sodišče odloča o zdravniškem pregledu ali zdravljenju, ki je posledica ogrožanja koristi otroka s strani staršev, je pravilo o posvetu s starši neuporabno, zato otrokovo zrelost presoja samo.¹²⁹

¹²⁴ Novak B., 2018, str. 165.

¹²⁵ Končina-Peternel M. v: Zupančič K. (red.), 2009, str. 263.

¹²⁶ Kraljić S., 2019, str. 569-570.

¹²⁷ Novak B. v: Novak B. (red.), 2019, str. 569.

¹²⁸ Določba 172. člena DZ.

¹²⁹ Novak B. v: Novak B. (red.), 2019, str. 570.

Otrok lahko uveljavlja samo pravice, za katere ve in jih razume. Ker je otrok subjekt, ki že po URS uživa posebno varstvo, mu je pred izvedbo zdravniškega pregleda ali zdravljenja, s katerim naj privolitveno sposobni otrok soglaša, treba pojasniti obstoj pravice odločati o sebi. Pri tem ne zadošča, da mu je pravica zagotovljena samo pisno in ob upoštevanju drugega odstavka 24. člena ZPacP (npr. v obliki zgibanke v čakalnici). Zdravnik ne sme zgolj čakati, ali bo otrok sam povprašal po svojih pravicah oziroma jih uveljavljal, temveč mora te otroku tudi pojasniti, in sicer prilagojeno njegovi zrelosti. Enako velja glede pojasnila o poteku zdravniškega pregleda ali zdravljenja. Obvestilo otroku, da lahko sam odloča o medicinskem posegu oziroma zdravstveni oskrbi, mora biti nujno posredovano skupaj z obvestilom o pravici iz četrtega odstavka 45. člena ZPacP, skladno s katero lahko otrok zdravniku prepove posredovanje svojih zdravstvenih podatkov staršem.¹³⁰ Ob pojasnjevanju pravic in poteka zdravniškega pregleda ali zdravljenja lahko zdravnik zazna tudi okoliščine, ki kažejo na otrokovo (ne)sposobnost odločanja o sebi. Ne glede na podanost privolitvene sposobnosti ima otrok skladno z osmim odstavkom 35. člena ZPacP pravico, da se, kolikor je najbolj mogoče, upošteva njegovo mnenje, saj otrok pogosto razpolaga vsaj z minimalno sposobnostjo razumevanja pomena in posledic posega. Takšna ureditev je skladna tudi z določbami DZ v zvezi s pridobitvijo otrokovega mnenja, ko sodišče odloča o ukrepu za varstvo njegove koristi.

Če sodišče zakonske domneve o privolitveni sposobnosti ne ovrže, lahko sicer izda odločbo, v kateri odloči o zdravniškem posegu ali zdravljenju v nasprotju z otrokovo voljo, vendar ukrepa ne sme izvršiti, če za to nima soglasja privolitveno sposobnega otroka. Ureditev ukrepa, katerega namen je le odprava in preprečitev ogroženosti privolitveno nesposobnega otroka, ni skladna z ustavnim načelom socialne države in varstva otrokove koristi.¹³¹ Posledica takšne ureditve je lahko nastanek nepopravljive ali hude okvare zdravja privolitveno sposobnega otroka ali celo ogroženost njegovega življenja.

4.4.3. Omejitev ali odvzem pravice do stikov

Otrok ima pravico do stikov z obema staršema in oba od staršev imata pravico do stikov z otrokom. S stiki se zagotavljajo koristi otroka.¹³² Prav tako ima otrok pravico do stikov z drugimi osebami, s katerimi je družinsko povezan in nanje osebno navezan, razen če je to v nasprotju z njegovo koristjo.¹³³ Če je otrok zaradi teh stikov ogrožen in je mogoče njegove

¹³⁰ Novak B., Korošec D. v: Korošec D. (ur.), 2009, str. 181.

¹³¹ Novak B. v: Novak B. (red.), 2019, str. 571.

¹³² Prvi odstavek 141. člena DZ.

¹³³ Prvi odstavek 142. člena DZ.

koristi v zadostni meri zavarovati le z omejitvijo ali odvzemom pravice do stikov, sodišče enemu ali obema od staršev oziroma drugi osebi, ki je s sodno odločbo ali sodno poravnavo pridobila pravico do stikov, omeji ali odvzame pravico do stikov.¹³⁴ S trajnejšim ukrepom omejitve ali odvzema pravice do stikov sodišče poseže v obstoječ, sodno urejen način izvajanja stikov starša oziroma druge osebe.¹³⁵ Sodišče glede na stopnjo ogroženosti otroka in ob upoštevanju načela najmilejšega ukrepa presodi, ali bo stike zgolj omejilo oziroma bo pravico do stikov popolnoma odvzelo. V vsakem primeru sodišče lahko pravico do stikov omeji ali odvzame le, če je to potrebno zaradi varovanja otrokovih koristi,¹³⁶ ki je tudi najvišje in odločilno merilo za vse odločitve o pravici do stikov.¹³⁷

Kljub temu, da je pravica do stikov tako pravica otroka kot pravica staršev, je osrednja osebnost te pravice otrok.¹³⁸ Stiki namreč predstavljajo temeljno otrokovo pravico in mu tudi v primeru ločenega življenja od enega ali obeh staršev omogočajo uresničevanje pravice do zasebnega in družinskega življenja. Stiki otroku omogočajo, da ohranja čustveno navezanost in osebno povezanost s staršem, s katerim ne živi.¹³⁹ Ker so torej stiki namenjeni zagotavljanju koristi otroka, mora biti temu primeren tudi obseg in način njihovega izvajanja. Pravica do stikov je načeloma neomejena, če pa sodišče ugotovi, da obstoječ način izvrševanja stikov otroku ne koristi, lahko pravico omeji ali celo odvzame.¹⁴⁰ Možnost sodišča, da odvzame ali omeji pravico do stikov, če je to potrebno zaradi varovanja otrokove koristi, je predvideval že ZZZDR, ki je tudi izrecno določal, da stiki niso v otrokovo korist, če pomenijo za otroka psihično obremenitev ali če se sicer z njimi ogroža njegov telesni ali duševni razvoj.¹⁴¹ DZ je takšno določbo odpravil, saj otrokovo korist presoja po pozitivnem merilu, torej kdaj stiki so v otrokovo korist.¹⁴²

Praviloma se stiki omejijo ali odvzamejo zaradi okoliščin na strani staršev oziroma druge osebe, ki ima pravico do stikov z otrokom (npr. bolezen, alkoholizem, agresija, spolna zloraba otroka). Okoliščine, ki terjajo zaščito otrokove koristi in posledično odvzem pravice do stikov, pa se lahko pojavijo tudi na strani otroka (vedenjske, učne ali druge težave pri

¹³⁴ Prvi odstavek 173. člena DZ.

¹³⁵ Burkelc F., Osnutki vzorcev predlogov po družinskem zakoniku (168. ter 171.-176. člen DZ), Odvetnik, št. 90/2019, str. 90-101.

¹³⁶ Sklep Višjega sodišča v Celju, št. Cp 662/2014 z dne 4. 12. 2014 – baza SOVS.

¹³⁷ Marolt N., Ukrepi za varstvo otrokove koristi po družinskem zakoniku, Odvetnik, št. 85/2018, str. 58-61.

¹³⁸ Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, št. IV Cp 615/2018 z dne 24. 5. 2018 – baza SOVS.

¹³⁹ Kraljić S., 2019, str. 571.

¹⁴⁰ Marolt N., Ukrepi za varstvo otrokove koristi po družinskem zakoniku, Odvetnik, št. 85/2018, str. 58-61.

¹⁴¹ Peti odstavek 106. člena ZZZDR.

¹⁴² Weber N. v: Novak B. (red.), 2019, str. 434.

otrokovem odraščanju, zdravstveni razlogi na strani otroka). Razlog, da bo sodišče odločilo o omejitvi stikov, je lahko tudi otrokovo pristno odklanjanje sodno določenih stikov.¹⁴³

Stiki se lahko omejijo časovno (tako, da se časovni okvir izvajanja ukrepov zmanjša), prostorsko ali krajevno (tako, da se stiki izvajajo samo v določenem prostoru ali na določenem kraju) ter po vrsti (tako, da se ne izvajajo z osebnim srečanjem in druženjem, temveč na drug način npr. z dopisovanjem po elektronski pošti, po telefonu ali preko SMS sporočil, z videokonferencami, z uporabo družbenih omrežij).¹⁴⁴ Sodišče v okviru trajnejšega ukrepa ne more odločiti o stikih pod nadzorom, odločitev o takšnem izvajanju stikov je namreč dopustna le z začasno odredbo po 163. členu DZ, ki lahko traja največ devet mesecev.¹⁴⁵ Če varovanja otrokovih koristi ni mogoče doseči z omejitvijo pravice do stikov, lahko sodišče odloči, da bo pravico do stikov popolnoma odvzelo. Ker je odvzem pravice do stikov hud poseg v starševsko skrb in zlasti v pravico otroka, pa te pravice ni dopustno odvzeti brez zanesljive in konkretne ugotovitve, da so vsakršni stiki v otrokovo škodo.¹⁴⁶

Za ustrezen potek izvajanja stikov in s tem za zagotovitev otrokove koristi mora tisti od staršev, ki mu je bil otrok zaupan v varstvo in vzgojo, ali druga oseba, h kateri je bil otrok nameščen, opustiti vse, kar otežuje ali onemogoča stike. Obenem si mora prizadevati tudi za ustrezen otrokov odnos do stikov z drugim od staršev oziroma s starši. Prav tako je tudi starš, ki izvaja stike, dolžan opustiti vse, kar otežuje izvajanje stikov ter varstvo in vzgojo otroka.¹⁴⁷ Onemogočanje stikov z otrokom je lahko tudi razlog za ponovno odločanje o varstvu in vzgoji in zaupanje otroka v varstvo in vzgojo drugemu od staršev pod pogojema, da bo ta starš omogočal stike drugemu od staršev in je le tako mogoče varovati koristi otroka.¹⁴⁸

DZ ne določa časovne omejitve trajanja ukrepa omejitve ali odvzema pravice do stikov, vendar je v praksi potrebno stalno preverjanje utemeljenosti njegovega nadaljnega izvajanja. Ukrep omejitve ali odvzema pravice do stikov spremlja center za socialno delo, ki mora biti pri svojem delu posebej pozoren na morebitne spremenjene okoliščine, o katerih je dolžan obvestiti sodišče.¹⁴⁹

¹⁴³ Kraljić S., 2019, str. 572.

¹⁴⁴ Kraljić S., 2019, str. 573.

¹⁴⁵ Drugi odstavek 173. člena DZ.

¹⁴⁶ Sodba in sklep Višjega sodišča v Ljubljani, št. IV Cp 2749/2017 z dne 19. 12. 2017 – baza SOVS.

¹⁴⁷ Drugi odstavek 141. člena DZ.

¹⁴⁸ Sedmi odstavek 141. člena DZ.

¹⁴⁹ Marolt N., Ukrepi za varstvo otrokove koristi po družinskem zakoniku, Odvetnik, št. 85/2018, str. 58-61.

4.4.4. Odvzem otroka staršem

Naslednji v vrsti trajnejših ukrepov za varstvo otrokove koristi je ukrep odvzema otroka staršem. Odvzem otroka spada med hujše ukrepe za varstvo otrokove koristi, zato ga je dopustno izreči le takrat, ko je otrok ogrožen do te mere, da je ločitev od staršev nujna za zavarovanje otrokove koristi oziroma noben od drugih ukrepov, ki manj intenzivno posegajo v razmerje med starši in otroki, ne zadostuje za zavarovanje otrokove koristi.¹⁵⁰ Sodišče ob izreku ukrepa imenuje drugo osebo, rejnika ali zavod h kateremu se otrok namesti.¹⁵¹

4.4.4.1. Razlogi za odvzem otroka

Za odvzem otroka staršem morajo biti kumulativno izpolnjeni trije pogoji, ki jih določa prvi odstavek 174. člena DZ, in sicer: ogroženost otroka, otrokove koristi ni mogoče zavarovati z milejšim ukrepom oziroma jo je mogoče v zadostni meri zavarovati le z odvzemom in je podana možnost vrnitve otroka k staršem oziroma okoliščine kažejo, da bodo lahko starši po določenem času ponovno prevzeli skrb za vzgojo in varstvo otroka.¹⁵²

Izrek ukrepa bo primeren, če bo sodišče ugotovilo, da starši ne izpolnjujejo pogojev za normalni fizični in psihični razvoj otroka.¹⁵³ Pri tem ni nujno, da je za nastop okoliščin, ki terjajo izločitev otroka iz družinskega okolja, podana krivda staršev. Odvzem otroka namreč ni namenjen obsodbi ali kaznovanju staršev, temveč varovanju otrokove koristi.¹⁵⁴ Ravnanje staršev, ki otroka ogroža oziroma mu povzroča škodo, ni nujno aktivno (npr. izvajanje nasilja). Za ogrožanje otrokovega zdravega razvoja in s tem otrokove koristi zadostuje že pasivnost staršev (npr. opuščanje nadzora nad otrokom, zanemarjanje vsakdanje oskrbe).¹⁵⁵ Prav tako za izrek ukrepa ni nujno, da je otroku škoda že nastala. Zadošča, da je otrok ogrožen in da mu grozi škoda. Sodišče se mora izrekom ukrepa odzvati že ob stopnji ogroženosti, ki bi zadoščala za izrek milejšega ukrepa, saj na ta način prepreči povečanje otrokove ogroženosti in njen morebitni prehod v že nastalo škodo.¹⁵⁶

Za izrek ukrepa je nadalje potreben obstoj realnih možnosti, da se bo otrok lahko vrnil v matično družino in bodo starši lahko ponovno prevzeli skrb za njegovo varstvo in vzgojo. Tovrstna ureditev od sodišča zahteva, da prepričljivo oceni, kakšne so možnosti staršev, da

¹⁵⁰ Sklep Višjega sodišča v Ljubljani, št. IV Cp 1826/2019 z dne 16. 10. 2019 – baza SOVS.

¹⁵¹ Prvi odstavek 174. člena DZ.

¹⁵² Kraljič S., 2019, str. 577.

¹⁵³ Sodba Vrhovnega sodišča RS, št. U 1504/94-7 z dne 18. 1. 1996 – baza VSRS .

¹⁵⁴ Novak B., 2017, str. 253.

¹⁵⁵ Burkelc F., Burkelc Juras L., Odvzem otroka, Pravosodni bilten, št. 3/2018, str. 75-97.

¹⁵⁶ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 575.

bodo v za to določenem času lahko izboljšali kakovost izvajanja starševske skrbi in ponovno prevzeli izvrševanje varstva in vzgoje otroka. Če od staršev ni mogoče pričakovati pozitivnih sprememb, ki bi kazale na to, da se bo otrok lahko vrnil v matično družinsko okolje, pogoj za izrek ukrepa po 174. členu DZ ni izpolnjen in mora sodišče poseči po najstrožjem ukrepu – odvzemu starševske skrbi.¹⁵⁷ Namen odvzema otroka je namreč omogočiti staršem, da se odpravijo okoliščine, ki so povzročile ogroženost otroka in posledično privedle do odvzema otroka.¹⁵⁸ Glede na to mora sodišče izbiro ukrepa natančno obrazložiti in v njej navesti, katere napake in pomanjkljivosti zaradi katerih je otrok ogrožen je ugotovilo pri izvajanju starševske skrbi, ter katere okoliščine kažejo na to, da bodo starši lahko ponovno prevzeli izvrševanje varstva in vzgoje. Sodišče mora v odločbi točno opredeliti tudi, katere spremembe pričakuje od staršev in čim konkretnije opredeliti njihove naloge in vpliv njihovega izvajanja na možnost ponovne združitve z otrokom. Poleg tega mora sodišče v odločbi starše nujno seznaniti tudi s pravnimi posledicami, ki lahko nastopijo ob izteku ukrepa, če navodila in pričakovanja sodišča ne bodo izpolnjena.¹⁵⁹

Sodišče lahko ukrep izreče tudi v postopku odločanja o varstvu in vzgoji,¹⁶⁰ če ugotovi, da bi bil otrok v varstvu in vzgoji pri starših ogrožen, otroka pa namesti k drugi osebi, v rejništvo ali v zavod.¹⁶¹

4.4.4.2. Vpliv izreka ukrepa na druge pravice in obveznosti staršev

Z ukrepom odvzema otroka se otrok zaradi varstva njegove koristi izloči iz družinskega okolja le fizično. To pomeni, da staršem z izrekom ukrepa druge pravice in obveznosti prenehajo samo, če te sodišče izrecno omeji.¹⁶² Staršem ob odvzemu otroka ostane vse, kar je združljivo z namenom izločitve otroka iz družine in z njegovo namestitvijo v drugo okolje.¹⁶³ Sodišče lahko ob tem ukrepu v skladu s 171. členom DZ omeji starševsko skrb in s tem prepove izvajanje posameznih upravičenj iz starševske skrbi ter za urejanje zadev, v katerih je starševska skrb omejena, otroka postavi pod skrbništvo. Kljub temu, da omejitev stikov izhaja že iz same narave ukrepa, pa sodišče v skladu s 173. členom DZ staršem omeji ali odvzame tudi pravico do stikov oziroma odloči o njihovem izvajanju.¹⁶⁴ Ker je ukrep odvzema otroka izrečen, ko je

¹⁵⁷ Burkelc F., Burkelc Juras L., *Odvzem otroka*, Pravosodni bilten, št. 3/2018, str. 75-97.

¹⁵⁸ Kraljić S., 2019, str. 577.

¹⁵⁹ Čujović M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 576-577.

¹⁶⁰ Tretji odstavek 138. člena DZ.

¹⁶¹ Čujović M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 577.

¹⁶² Drugi odstavek 174. člena DZ.

¹⁶³ Čujović M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 578.

¹⁶⁴ Drugi in tretji odstavek 174. člena DZ.

podana visoka stopnja ogroženosti otroka, mora sodišče ob odločitvi o izvajanju stikov njihov obseg pravilno uravnovežiti. Stiki morajo biti določeni v takšnem obsegu, da je odvzem otroka učinkovit in hkrati omogoča ohranitev čustvenih vezi med otrokom in starši.¹⁶⁵

Kadar sodišče odloči o ukrepu odvzema otroka, odloči tudi o preživninski obveznosti vsakega izmed staršev in določi poseben način plačila preživnine, določen v 184. členu DZ.¹⁶⁶ Otroku, ki je nameščen k drugi osebi, v rejništvo ali v zavod, mora sodišče hkrati postaviti tudi skrbnika, ki bo za otroka urejal stvari, ki niso v pristojnosti druge osebe, rejnika ali zavoda. Med drugim je skrbnik otroka pooblaščen, da odpre poseben račun otroka, na katerega bo prejemal nakazilo preživnine. Če je otrok nameščen k drugi osebi, sodišče odloči, da morajo starši plačevati mesečno preživnino na poseben otrokov račun, ki ga v ta namen odpre skrbnik. Prav tako se na poseben otrokov račun nakazuje tudi celotna določena preživnina za otroka, ki je nameščen v rejništvo ali zavod. Če skupni redni prihodki (preživnina in družinska pokojnina), ki jih otrok dejansko periodično prejema, mesečno presegajo 25 odstotkov materialnih stroškov, določenih z ZIRD, skrbnik nakaže razliko v proračun, pri čemer je prispevek k stroškom oskrbe omejen na največ 50 odstotkov materialnih stroškov določenih z ZIRD.¹⁶⁷

Če dodatna zaščita otroka terjaja, da se zakrije, kam se otrok namesti, lahko sodišče odloči, da enega ali obeh od staršev ne seznanjajo s tem, kam bo otrok nameščen. V tem primeru, se izvornik odločbe z navedbo, kam je otrok nameščen, zapečati, staršem pa se vroča zgolj prepis odločbe brez navedbe, kam je otrok nameščen.¹⁶⁸ Sodišče mora v obrazložitvi odločbe pojasniti, v čem je nevarnost razkritja podatka o namestitvi staršem oziroma zakaj bi bila lahko otrok in izvajanje ukrepa v primeru razkritja podatka ogrožena. Ime osebe, rejnika ali zavoda se tako od uvedbe postopka in ves čas trajanja ukrepa ohrani v tajnosti.¹⁶⁹

4.4.4.3. Namestitev otroka po odvzemu staršem

Sodišče mora ob izreku ukrepa odločiti tudi o namestitvi otroka v drugo okolje. Ob izreku ukrepa imenuje drugo osebo, rejnika ali zavod, h kateremu se otrok namesti, pri čemer otroka ne sme namestiti h osebi, ki ne more biti skrbnik,¹⁷⁰ tj. namestiti k drugi osebi ali v institucijo, če bi bilo to v nasprotju s koristjo otroka.¹⁷¹ Sodišče otroka ne sme namestiti k osebi, ki ji je bila odvzeta starševska skrb, ali ki živi s tako osebo; k osebi, ki ni poslovno sposobna;

¹⁶⁵ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 580.

¹⁶⁶ Peti odstavek 174. člena DZ.

¹⁶⁷ Določba 184. člena DZ.

¹⁶⁸ Določba 178. člena DZ.

¹⁶⁹ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 601.

¹⁷⁰ Prvi odstavek 174. člena DZ.

¹⁷¹ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 549.

k osebi, ki je bila pravnomočno obsojena zaradi naklepne kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti ali zaradi kaznivega dejanja zoper življenje in telo ter kaznivega dejanja zoper spolno nedotakljivost, za katerega se storilec preganja na predlog, ali ki živi s tako osebo.¹⁷² Glede obveznosti druge osebe, h kateri je otrok nameščen, in nadzora nad namestitvijo, se smiselno uporabljajo določbe ZIRD.¹⁷³

Sodišče otroka primarno namesti k drugi osebi ali k rejniku. DZ ne določa, kdo so druge osebe, h katerim je lahko otrok nameščen, v praksi pa so to najpogosteje otrokovi sorodniki in druge osebe, na katere je otrok navezan ter so izrazile pripravljenost prevzeti skrb za otroka.¹⁷⁴ Otroku, ki je bil odvzet staršem, je treba omogočiti namestitev v okolje, ki bo čim bolj podobno družinskemu in zagotoviti varstvo, ki bo čim bolj podobno starševskemu. Namestitev v zavod ni oblika takšne skrbi in jo je zato dopustno izreči le takrat, ko to zahtevajo posebne okoliščine na strani otroka.¹⁷⁵ Sodišče otroka namesti v zavod le izjemoma, tj. takrat, ko so pri otroku podane psihosocialne težave zaradi katerih je ogrožen ta ali kateri drugi otrok v družini. Trajnejša narava ukrepa, za razliko od ukrepa z izdajo začasne odredbe in ukrepa nujnega odvzema otroka, ne predvideva možnosti namestitve otroka v krizni center.¹⁷⁶ V primerih, ko predlog za odvzem otroka poda center za socialno delo, mora v njem navesti tudi h kateri drugi osebi, h kateremu rejniku ali v kateri zavod naj se otroka namesti.¹⁷⁷ Če center za socialno delo ni predlagatelj postopka, sodišče pred odločitvijo o ukrepu od njega vseeno pridobi mnenje o tem, h kateri drugi osebi, h kateremu rejniku ali v kateri zavod naj namesti otroka.¹⁷⁸

Temeljno vodilo sodišča pri presoji, kam bo otroka namestilo, je otrokova korist. Z vidika učinkovitosti ukrepa bi bilo zato v mnogih primerih neprimerno, da bi sodišče otroka namestilo k sorodnikom staršev, ki jim je bil otrok odvzet in bo zato otroka raje namestilo v rejniško družino.¹⁷⁹ Izbiro namestitve je treba utemeljiti z vidika potreb konkretnega otroka.¹⁸⁰ Za otrokov zdrav telesni in osebni razvoj je namreč ključno, da bo nameščen v okolje, ki bo dovezetno njegovim posebnostim in potrebam, hkrati pa odprto za sodelovanje s strokovnimi sodelavci pristojnega centra za socialno delo in otrokovimi starši. Če se po realizaciji ukrepa

¹⁷² Določba 6. člena ZIRD.

¹⁷³ Prvi odstavek 174. člena DZ.

¹⁷⁴ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 577.

¹⁷⁵ Sklep Višjega sodišča v Celju, št. Cp 577/2015 z dne 22. 10. 2015 – baza SOVS. Tako tudi Novak B., 2017, str. 255.

¹⁷⁶ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 577.

¹⁷⁷ Drugi odstavek 107. člena ZNP-1.

¹⁷⁸ Prvi odstavek 109. člena ZNP-1.

¹⁷⁹ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 578.

¹⁸⁰ Burkelc F., Osnutki vzorcev predlogov po družinskem zakoniku (168. ter 171.-176. člen DZ), Odvetnik, št. 90/2019, str. 90-101.

izkaže, da oseba ali rejnik, h kateremu je bil otrok nameščen oziroma njuni družinski člani ogrožajo otroka, je sodišče dolžno otroka premestiti v okolje, ki zanj ne bo ogrožajoče.

4.4.4.4. Trajanje in izvajanje ukrepa

Ukrep odvzema otroka staršem traja največ tri leta.¹⁸¹ Po izteku časa, za katerega je ukrep izrečen, sodišče preveri ali se je stanje pri otroku in starših izboljšalo oziroma so bili vzroki za izrek ukrepa odpravljani in se lahko otrok vrne k staršem. Če vzroki, zaradi katerih je bil izrečen ukrep, niso bili odpravljani, ima sodišče možnost, da ukrep podaljša za nadaljnja tri leta ali izreče strožji ukrep. Ukrep lahko podaljša le izjemoma, tj. le takrat, ko so se možnosti za vrnitev otroka glede na okoliščine ob izreku ukrepa zvečale in je kmalu pričakovati vrnitev otroka k staršem. V nasprotnem primeru mora sodišče, če ne želi izvotliti namena ukrepa, preveriti, ali bi bil morda otroku bolj v korist izrek strožjega ukrepa oziroma druga oblika varstva, zlasti posvojitve ali skrbništvo.¹⁸² Če se je po izteku trajanja ukrepa stanje pri otroku in starših izboljšalo do te mere, da je otrokovo korist mogoče zavarovati z milejšim ukrepom, je sodišču dopuščena tudi možnost, da izreče blažji ukrep (npr. omejitev starševske skrbi).

Izvajanje ukrepa spremlja center za socialno delo, ki staršem v okviru svojih pristojnosti nudi pomoč in podporo ter svetuje udeležbo v programih svetovanja in zdravljenja odvisnosti. Na ta način je staršem dana možnost, da odpravijo razloge, zaradi katerih njihova skrb za otroka ni bila ustrezna in okoliščine, ki so privedle do izreka ukrepa, izboljšajo do te mere, da bodo lahko ponovno prevzeli skrb za vzgojo in varstvo otroka.¹⁸³ S tem država uresničuje svojo dolžnost, da staršem pomaga pri vzgoji in varstvu otrok in sprejme vse razumne ukrepe, da se družinsko okolje, iz katerega je bil otrok odstranjen, lahko ponovno vzpostavi. Vendar država ni dolžna neskončno dolgo poskušati z združitvijo matične družine. Aktivnost staršev in njihova prizadevanja za izboljšanje starševskih kapacitet so namreč bistveno bolj poudarjena od dolžnosti države, da pomaga pri rehabilitaciji družine.¹⁸⁴

4.4.5. Namestitev otroka v zavod

Trajnejši ukrep, ki predvideva izločitev otroka iz družinskega okolja, je tudi namestitev otroka v zavod. Izločitev otroka iz družinskega okolja in njegova namestitev v zavod, je posledica težke vodljivosti otroka in nezmožnosti staršev, da v domačem okolju ustrezno

¹⁸¹ Četrty odstavek 174. člena DZ.

¹⁸² Novak B., 2018, str. 168.

¹⁸³ Končina-Peternel M. v: Zupančič K. (red.), 2009, str. 266.

¹⁸⁴ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 582-583.

poskrbijo za varovanje otrokovih pravic in koristi.¹⁸⁵ Sodišče odloči o namestitvi otroka v zavod, če je zaradi njegovih psihosocialnih težav, ki se kažejo kot vedenjske, čustvene, učne ali druge težave v njegovem odraščanju, otrok ogrožen ali če so ogroženi drugi otroci v družini in je le z namestitvijo v zavod mogoče v zadostni meri zavarovati njegove koristi ali koristi drugih otrok v družini. V odločbi o namestitvi otroka v zavod, sodišče zavod tudi imenuje.¹⁸⁶ Zavod, v katerega bo otrok nameščen, mora ustrezati posebnostim otroka, ko je na voljo več možnosti, pa se izbere tista, ki je otroku najbolj v pomoč.¹⁸⁷ Ob izvajanju ukrepa lahko center za socialno delo zagotovi tudi program dodatne strokovne pomoči otroku, katerega udeležba je sicer prostovoljna, vendar vpliva na odločitev o trajanju ukrepa.¹⁸⁸

4.4.5.1. Razlogi za namestitev

Sodišče izreče ukrep namestitve v zavod, če so pri otroku prisotne psihosocialne težave v odraščanju, zaradi katerih je otrok ogrožen ali pa je ogrožen kateri drugi od otrok v družini. Zaradi osebnostne in vedenjske motenosti otroka, otrokovi starši bodisi ne želijo ali ne morejo več odgovarjati za varstvo in vzgojo otroka.¹⁸⁹ Psihosocialne težave, ki se kažejo pri otroku, so najpogosteje posledica neustrezne starševske vzgoje, lahko pa izvirajo iz otroka. Pri namestitvi otroka v zavod, enako kot pri odvzemu, velja, da je izrek ukrepa neodvisen od krivde staršev. Temeljno je, da bo z namestitvijo otroka v zavod odpravljena ogroženost otroka in zavarovana njegova korist.¹⁹⁰ Nova ureditev ukrepov po DZ v primerjavi z ureditvijo po ZZZDR prinaša možnost, da sodišče otroka s psihosocialnimi težavami izloči iz družinskega okolja tudi takrat, ko ta predstavlja vir nevarnosti za korist drugih otrok iz iste družine.¹⁹¹

Ko sodišče pri izreku ukrepa postopa po 175. členu DZ, ukrep namestitve otroka v zavod ne pomeni odvzema otroka in je zato izrek ukrepa mogoč le s podanim soglasjem staršev. Če je podana ogroženost otroka, sodišče pa nima privolitve staršev, postopa po določbah DZ o odvzemu otroka staršem, pri čemer glede posebnosti namestitve otroka v zavod upošteva določbe DZ o namestitvi otroka v zavod. Kadar so zaradi psihosocialnih težav otroka ogroženi le drugi otroci iz družine, njihovo korist pa je mogoče zavarovati le z odvzemom iz družinskega

¹⁸⁵ Burkelc F., Osnutki vzorcev predlogov po družinskem zakoniku (168. ter 171.-176. člen DZ), Odvetnik, št. 90/2019, str. 90-101.

¹⁸⁶ Prvi odstavek 175. člena DZ.

¹⁸⁷ Čujovič M. v: Novak B. (red.), str. 578.

¹⁸⁸ Končina-Peternel M. v: Zupančič K. (red.), 2009, str. 267.

¹⁸⁹ Končina-Peternel M. v: Zupančič K. (red.), 2009, str. 266-267.

¹⁹⁰ Novak B., 2018, str. 169.

¹⁹¹ Končina-Peternel M. v: Zupančič K. (red.), 2009, str. 267.

okolja, sodišče za njihovo zavarovanje ne potrebuje soglasja staršev in izločitev iz družinskega okolja opravi z odvzemom (174. člen DZ).¹⁹²

Ukrep namestitve otroka v zavod vsebinsko ustreza vzgojnemu ukrepu oddaje mladoletnika v vzgojni zavod za mladoletne prestopnike in enako omejuje tudi otrokove pravice.¹⁹³ Pomen obeh ukrepov je predvsem odprava osebnostne in vedenjske motenosti ter prevzgoja otroka.

Da bo namestitev otroka v zavod lahko dosegla svoj namen in pripeljala do odprave otrokovih psihosocialnih težav in otrokove ogroženosti, je treba otroku omogočiti namestitev v zavodu, ki bo primeren vrsti otrokovih psihosocialnih težav. Pomoč pri izbiri ustreznega zavoda sodišču nudi center za socialno delo.¹⁹⁴ Izbira zavoda, v katerega je otrok nameščen, je odvisna od tega, ali gre za čustvene, vedenjske, učne ali druge težave pri odraščanju otroka. Bistveno je, da tudi izbira zavoda zasleduje otrokovo korist. Otrokova korist obenem dopušča tudi možnost, da bo sodišče med trajanjem ukrepa otroka premestilo iz enega zavoda v drugi, pri čemer v ta namen izda tudi novo odločbo. Smiselno je, da odločba o ukrepu vsebuje točno navedbo programa in oseb, ki bodo program izvajale.¹⁹⁵

4.4.5.2. Vpliv izreka ukrepa na druge pravice in obveznosti staršev

Sodišče lahko postopa po 175. členu DZ le s soglasjem staršev, zato pravice in obveznosti staršev ob namestitvi otroka v zavod ne prenehajo. Situacija je drugačna le, če jih sodišče zaradi varstva otrokove koristi izrecno omeji, in sicer tako, da skladno s 171. členom DZ omeji starševsko skrb in otroku v delu, v katerem je starševsko skrb omejilo, postavi skrbnika ali tako, da enemu ali obema od staršev sodišče ob upoštevanju določbe 173. člena DZ omeji ali odvzame tudi pravico do stikov.¹⁹⁶ Ne glede na preostale omejitve starševske skrbi, v nobenem primeru ne preneha preživninska dolžnost staršev, ki je od starševske skrbi neodvisna pravica. O njenem izvrševanju odloči sodišče v skladu 184. členom DZ in drugimi določbami zakonika o obveznosti preživljanja med starši in otroki.¹⁹⁷

Omejitev pravice do stikov je podana že v dejanskem pomenu, ker je otrok nameščen v zavodu, omejitev stikov pa je dodatno podana še vsaj z zavodskimi pravili. Ker je namestitev otroka v zavod praviloma pogojena z razlogi na strani otroka, načeloma ni ovir, da bi sodišče

¹⁹² Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 585-586.

¹⁹³ Končina-Peternel M. v: Zupančič K. (red.), 2009, str. 267.

¹⁹⁴ Tretji odstavek 107. člena ZNP-1 in prvi odstavek 109. člena ZNP-1.

¹⁹⁵ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 586-587.

¹⁹⁶ Drugi odstavek 175. člena DZ.

¹⁹⁷ Peti odstavek 175. člena DZ.

stike s starši uredilo tako, da bi se ti izvajali v čim večjem obsegu. Prav tako ni izključeno niti izvajanje stikov preko noči ali vikendov.¹⁹⁸

4.4.5.3. Trajanje ukrepa

Ukrep namestitve v zavod traja največ tri leta.¹⁹⁹ Sodišče pred iztekom ukrepa, preveri njegovo učinkovitost in ga po potrebi po uradni dolžnosti ali na predlog centra za socialno delo vsakič podaljša še za tri leta. To sodišče stori še posebej takrat, ko ugotovi, da se stanje otrokovih težav, ki so pripeljale do izreka ukrepa, izboljšuje. Število podaljšanj je sicer neomejeno, vendar lahko ukrep traja najdlje do polnoletnosti.²⁰⁰ Po polnoletnosti ali predhodni pridobitvi popolne poslovne sposobnosti, lahko otrok ostane nameščen v zavodu le, če v to pisno privoli.²⁰¹ Če sodišče ob izreku ukrepa odloči tudi o omejitvi starševske skrbi, je trajanje slednjega podvrženo trajanju ukrepa namestitve otroka v zavod.²⁰²

4.4.6. Odvzem starševske skrbi

Izmed ukrepov za varstvo otrokove koristi je najstrožji odvzem starševske skrbi. Ukrep ne prinaša zgolj izločitve otroka iz družinskega okolja, temveč tudi prenehanje vseh upravičenj, ki grede staršem iz starševske skrbi in je praviloma trajne narave.²⁰³ Sodišče izreče odvzem starševske skrbi, če ugotovi, da je otrok ogrožen in okoliščine primera ne kažejo na to, da bodo starši lahko ponovno prevzeli skrb za varstvo in vzgojo otroka. DZ predpostavlja obstoj takšnih okoliščin zlasti takrat, ko starša hudo kršita obveznosti, ki izhajajo iz starševske skrbi ali zlorabljata svoje pravice, ali če sta starša otroka zapustila oziroma s svojim ravnanjem očitno pokazala, da za otroka ne bosta skrbela. Sodišče lahko starševsko skrb odvzame enemu ali obema od staršev.²⁰⁴

4.4.6.1. Razlogi za odvzem starševske skrbi

Razlogi, zaradi katerih lahko sodišče odvzame starševsko skrb, so podobni razlogom, zaradi katerih lahko sodišče otroka odvzame, razlika je zgolj v teži ravnanja ali opustitve starša oziroma v intenzivnosti kršitev starševske skrbi. Ker je meja med ukrepoma vseeno težko

¹⁹⁸ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 587-588.

¹⁹⁹ Tretji odstavek 175. člena DZ.

²⁰⁰ Novak B., 2018, str. 170.

²⁰¹ Četrti odstavek 175. člena DZ.

²⁰² Peti odstavek 171. člena DZ.

²⁰³ Čujovič M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 589.

²⁰⁴ Prvi odstavek 176. člena DZ.

določiti, je za sodišče, ki odloča o ukrepu, najpomembnejša ocena, ali je verjetno, da se bodo razmere na strani staršev izboljšale do te mere, da se bo otrok lahko vrnil k njim in bodo lahko nadaljevali z njegovo vzgojo in varstvom. Če te možnosti ni, je za varstvo otrokove koristi primernejši ukrep odvzema starševske skrbi.²⁰⁵ Teža posega v starševsko skrb od sodišča terja, da izbiro ukrepa obrazloži in pojasni okoliščine, ki utemeljujejo presojo sodišča, da izrek blažjega ukrepa ni primeren oziroma okoliščine, na podlagi katerih sklepa, da starši po določenem času ne bodo mogli ponovno prevzeti skrbi za otroka.²⁰⁶

Razlogov za odvzem starševske skrbi DZ ne našteva izčrpno, temveč zgolj primeroma. Vsebinsko napolnjevanje pravnih pojmov je tako v vsakem posamičnem primeru naloga sodišča. Sodišče mora v vsakem konkretnem primeru presoditi, ali je podana kršitev obveznosti oziroma zloraba pravic tako huda, da je z njo resno ogrožen fizični, moralni in intelektualni razvoj otroka, ki terja odvzem starševske skrbi.²⁰⁷

Ravnanje je lahko aktivno ali pasivno, enkratno ali ponavljajoče. Tako bo lahko sodišče odvzelo starševsko skrb že v primeru enkratnega dejanja nasilja proti otroku, poskusa uboja otroka, povzročitve težke telesne poškodbe, spolne zlorabe ali celo umora drugega starša. Zaradi izvršitve ravnanj, ki izpolnjujejo zakonske znake kaznivih dejanj zoper otroka, je namreč porušeno zaupanje v starša in v njegovo zmožnost, da bo še kdaj skrbel za otroka.²⁰⁸ Poleg tega je v primeru navedenih enkratnih dejanj podana tako huda ogroženost otroka, da sodišče z zaščito otroka ne sme čakati oziroma tvegati, da bi prišlo do morebitne ponovitve tovrstnega dejanja. Ker pa namen izreka ukrepov ni kaznovanje staršev, temveč zavarovanje otroka in njegove koristi oziroma onemogočenje izvajanja škodljivih dejanj nasproti otroku, za odvzem starševske skrbi ni potrebno krivdno ravnanje, zato sodišče pri izreku ukrepa tudi ni vezano na izdajo morebitne obsodilne sodbe.²⁰⁹

Sodišče pa starševske skrbi ne bo odvzelo le v primerih, ko bodo starši hudo kršili obveznosti in zlorabljali svoje pravice, temveč tudi v primerih, ko bodo starši otroka zapustili ali s svojim ravnanjem očitno pokazali, da za otroka ne bodo več skrbeli. To bodo praviloma storili tako, da bodo neupravičeno prekinili prostorsko in fizično vez z otrokom, s tem pa bo otrok ostal brez vsakršne zaščite, skrbi in nadzora, s čimer bo ogrožena njegova korist.²¹⁰

²⁰⁵ Sklep Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips 161/2013 z dne 11. 7. 2013 – baza SOVS.

²⁰⁶ Čujović M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 591.

²⁰⁷ Kraljić S., 2019, str. 587.

²⁰⁸ Čujović M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 594 in Kraljić S., 2019, str. 587.

²⁰⁹ Kraljić S., 2019, str. 587.

²¹⁰ Kraljić S., 2019, str. 588.

Zanemarjanje ali zlorabljanje otrokovega premoženja praviloma ne bo razlog za izrek tovrstnega ukrepa, razen v primeru, če bi ravnanje pomenilo tudi ogrožanje otrokove osebe, in ne le njegovega premoženja.²¹¹ Praviloma razlog za odvzem starševske skrbi ne bo niti neizpolnjevanje preživninske obveznosti, razen, če bi to pomenilo ogrožanje otrokove koristi.²¹²

Sodišče lahko ukrep odvzema starševske skrbi izreče tudi takrat, ko je bil predhodno že izrečen drug, milejši ukrep za varstvo otroke koristi, ki se je izkazal kot neučinkovit. Ravnanje in prizadevanja staršev v času trajanja prvotnega ukrepa (npr. odvzema otroka) bodo v tem primeru služila za ugotovitev, da ne obstajajo izgledi, da bi v prihodnosti lahko prišlo do rehabilitacije družine in ponovnega prevzema skrbi za otroka in njegovo vzgojo.²¹³

Prav tako si je v praksi mogoče zamisliti tudi primere, ko okoliščine, ki narekujejo izrek strožjega ukrepa, nastanejo tekom trajanja sodnega postopka. Včasih so namreč postopki zaradi kompleksnosti materije, o kateri sodišče odloča, lahko dolgi, okoliščine ob odločitvi o ukrepu pa bistveno drugačne od okoliščin, ki so botrovale predlogu za izrek ukrepa. Prav zato je absolutno prednostno obravnavanje sporov iz razmerij med starši in otroki ključnega pomena.²¹⁴ V takih okoliščinah lahko pride tudi do nastanka situacije, ko otrok z rejniško družino, v katero je bil nameščen po odvzemu staršem, vzpostavi pristno družinsko navezanost, koristi otroka pa pretehtajo nad interesom staršev do ponovne združitve matične družine.²¹⁵

4.4.6.2. Namestitev otroka in povezanost ukrepa z drugimi pravicami in obveznostmi staršev

Kadar sodišče odloči o ukrepu odvzema starševske skrbi, odloči tudi o namestitvi otroka k drugi osebi, v rejništvo ali v zavod in o postavitvi pod skrbništvo, če o tem še ni odločilo.²¹⁶ Odvzem starševske skrbi namreč ne pomeni avtomatične namestitve otroka v drugo okolje, zato mora o njej sodišče odločiti v končni odločbi, obenem pa v odločbi imenovati tudi drugo osebo, rejnika ali zavod, kamor bo otrok nameščen. Takšna odločitev velja do odločitve, s katero vzgoja in varstvo preideta na drugo osebo (npr. do podelitve starševske skrbi sorodniku ali do posvojitve).²¹⁷ Odločitev glede namestitve in postopek namestitve se opravi na način, opredeljen v poglavju 4.4.4.3. Namestitev otroka po odvzemu staršem.

²¹¹ Novak B., 2018, str. 171.

²¹² Kraljić S., 2019, str. 588.

²¹³ Čujović M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 594.

²¹⁴ Čujović M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 595.

²¹⁵ Odločba Ustavnega sodišča RS, št. Up-56/17 in Up 57-17 z dne 13. 3. 2018 – baza USRS.

²¹⁶ Četrty odstavek 176. člena DZ.

²¹⁷ Čujović M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 597-598.

Z odvzemom starševske skrbi avtomatično ne ugasne niti pravica do izvajanja stikov. Izvajanje stikov mora sodišče izrecno urediti. Če sodišče oceni, da bi otroka stiki s starši ogrozili, te omeji ali odvzame (173. členu DZ). Pri odločanju o stikih mora sodišče presoditi, kolikšen obseg stikov bo v otrokovo korist. Ker DZ v drugem odstavku 176. člena predvideva možnost, da se starševska skrb vrne, je zlasti v takih primerih smiselno, da sodišče zagotovi izvajanje stikov v takšnem obsegu, da bo s tem preprečena odtujitev otroka in staršev.²¹⁸ Glede na stopnjo ogrožanja otroka, ki opravičuje izrek ukrepa, je tako v otrokovo korist že takšen obseg stikov, s katerim je otroku zagotovljena pravica do poznavanja lastnega izvora. Ker odločba o stikih predstavlja samostojno podlago, je ta uporabljiva tudi po tem, ko pride do morebitne posvojitve.²¹⁹ Poleg tega je v primeru posvojitve pravica do stikov z osebami, s katerimi je družinsko povezan in nanje osebno navezan, zagotovljena že po zakonu.²²⁰

Z odvzemom starševske skrbi prav tako ne preneha dolžnost staršev do preživljanja. O preživninski obveznosti sodišče odloči na način iz 184. člena DZ in drugimi določbami DZ glede obveznosti preživljanja med starši in otroki.²²¹ Obveznost preživljanja bioloških staršev preneha s posvojitvijo otroka (prvi odstavek 220. člena DZ).²²²

Starševska skrb je individualen sklop pravic in obveznosti v razmerju med določenim otrokom in določenim staršem. Iz tega razloga se lahko tudi odvzame le za vsakega otroka posebej. Če je torej v družini več otrok, zoper katere starš krši svoje pravice in obveznosti, je za odvzem starševske skrbi treba izpeljati več ločenih postopkov. ZNP-1 namreč kolektivnega odvzema starševske skrbi ne predvideva.²²³

4.4.6.3. Trajanje ukrepa

Ukrep odvzema starševske skrbi je praviloma trajne narave, saj so že ob izreku ukrepa podane okoliščine, ki kažejo na to, da starša ne bosta mogla ponovno prevzeti skrbi za vzgojo in varstvo otroka. DZ kljub temu dopušča možnost, da se starševska skrb z odločbo sodišča vrne, če preneha razlog, zaradi katerega je bila odvzeta. Vrnitev starševske skrbi, tudi v primeru morebitnega prenehanja razlogov, ni mogoča, če je bil otrok v vmesnem času posvojen.²²⁴ Glede na stroge pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da bo ukrep izrečen, si je v praksi težko zamisliti situacijo, ko bi bila vrnitev starševske skrbi sploh še mogoča.

²¹⁸ Kraljić S., 2019, str. 593.

²¹⁹ Čujović M. v: Novak B. (red.), 2019, str. 596-597.

²²⁰ Določba 142. člena DZ.

²²¹ Peti odstavek 176. člena DZ.

²²² Kraljić S., 2019, str. 595.

²²³ Kraljić S., 2019, str. 593.

²²⁴ Drugi odstavek 176. člena DZ.

V vseh primerih, ko je otrok izločen iz družinskega okolja, staršem pa odvzete vse pravice in obveznosti, ki jim gredo iz naslova starševske skrbi, je treba otroku zagotoviti trajnost nadomestne skrbi in emocionalno stabilnost, ki se bo pomembno odražala tudi v telesnem in duševnem razvoju otroka.²²⁵ Posvojitev otroka je mogoča po preteku šestih mesecev od izpolnitve pogojev. Zgolj izjemoma je posvojitev možna tudi pred pretekom tega roka, če sodišče ugotovi, da bi bilo to v korist otroka, in sicer zlasti v primerih, ko je starševska skrb odvzeta obema od staršev.²²⁶

²²⁵ Sklep Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips 161/2013 z dne 11. 7. 2013 – baza SOVS.

²²⁶ Tretji odstavek 218. člena DZ.

5. ZAKLJUČEK

Težko pričakovani DZ za slovenski pravni prostor predstavlja pomembno novost na različnih področjih družinskega prava, med drugim na področju ukrepov za varstvo otrokove koristi. Bistvena novost na tem področju je predvsem prenos pristojnosti za odločanje o ukrepih s centrov za socialno delo na sodišča. Na ta način je zakonodajalec odpravil pogosto kontradiktornost vlog centrov za socialno delo, ki so po prejšnji ureditvi imeli pristojnost za odločanje o ukrepih, hkrati pa družinam, na katere so se nanašali izrečeni ukrepi, nudili podporno in svetovalno vlogo. Prenos pristojnosti za odločanje na sodišča pomeni tudi zagotovitev nevtralnega postopka in s tem uresničitev načela pravne varnosti. Za kakovostno izvajanje postopkov je ključno tesno in stalno sodelovanje sodišč in centrov za socialno delo tudi na praktični ravni ter največja možna stopnja odzivnosti ob zaznavi ogroženosti otroka. V nasprotnem primeru nova ureditev ne izpolnjuje svojega namena in ostaja zgolj mrtva črka na papirju. Prav tako nova družinskopravna ureditev ne izpolnjuje svojega namena, če se vsi drugi (vrtci, šole, druge institucije, ki otroka poznajo), ki prihajajo v stik z otrokom in njegovo družino, ne odzovejo ustrezno, ko zaznajo, da je otrok ogrožen, njegova vzgoja in varstvo pa zanemarjena, ter o tem obvestijo pristojnih služb centrov za socialno delo ali sodišč. Poleg tega je za kakovost izvajanja izrečenega ukrepa nujno njegovo strokovno in ažurno spremljanje. Prav s tem namenom je DZ centre za socialno delo razbremenil funkcije odločanja, da bi ti sodišču in družinam lahko nudili največjo možno podporo, predvsem s svojim strokovnim znanjem in bogatimi izkušnjami. Uspešnost podpore, ki jo družini zagotavlja center za socialno delo, je v precejšnji meri odvisna tudi od dovzetnosti staršev za pomoč pri oblikovanju in razvijanju starševskih veščin in pripravljenosti staršev, da za svojega otroka ustvarijo varno in zdravo okolje za njegovo rast in razvoj.

Odločanju o ukrepih za varstvo otrokove koristi je namenjen nepravdni postopek, ki odgovarja na potrebe po hitrosti in ekonomičnosti postopka v sporih iz razmerij med starši in otroki, hkrati pa zagotavlja absolutno prednostno obravnavanje tako kompleksih in občutljivih razmerij, kot so razmerja med starši in otroki. Sodišča in druge institucije so v postopkih za varstvo otrokove koristi dolžna zasledovati in ravnati skladno z načelom otrokove koristi. Izraz tega načela je tudi poudarjen pomen otrokovega mnenja, ki ga mora sodišče pridobiti vselej, ko odloča o ukrepu, s katerim zavaruje otrokovo korist. Nov dobrodošel institut s tega področja je tudi otrokova pravica do zagovornika. Na ta način je otroku omogočeno, da so v kar največji meri zagotovljene njegove pravice in koristi v postopku pred sodiščem, hkrati pa omogočeno, da je njegov glas slišan tudi takrat, ko samostojno ni sposoben izraziti svoje volje in potreb.

Prispevek ukrepov trajnejšega značaja k zagotavljanju otrokove koristi bo pokazalo šele njihovo izvajanje v praksi, vsekakor pa bo za nastanek sodne prakse na tem področju treba še malo počakati. Nekatera vprašanja pa bo v prihodnosti morda razrešila tudi ustavnosodna praksa, tako na primer vprašanje otrokove privolitve v izvršitev ukrepa odločitve o zdravniškem pregledu ali zdravljenju. Ureditev, ki dopušča, da se ukrep odločitve o zdravniškem pregledu ali zdravljenju ne izvrši, če privolitveno sposobni otrok odkloni izvršitev ukrepa, ostaja temen madež ureditve ukrepov za varstvo otrokove koristi. Takšna ureditev kaže na to, da je zakonodajalec na določenih mestih pozabil na temeljno vodilo družinskega prava, načelo otrokove koristi. Načelo otrokove koristi namreč terja, da je poskrbljeno za otrokovo korist v vseh dejavnostih v zvezi z otrokom, tudi v zdravstveni. Glede na to je nesporno, da se mora otrokova pravica do samoodločbe tu umakniti hierarhično višji pravici do življenja, sicer je namen takšnega ukrepa izvotljen, s tem pa neuresničena tudi socialna funkcija države.

Celovito in sistematično ureditev ukrepov za varstvo otrokove koristi, predvsem ureditev ukrepov trajnejšega značaja z veseljem pozdravljam. Ob tem ugotavljam, da le natančno upoštevanje določb DZ in dobro sodelovanje institucij, ki jim je zaupano varstvo otrokove koristi, nikakor ni dovolj, če ureditev v praksi ne ostane dovolj fleksibilna, da se lahko prilagaja družbenim spremembam ter potrebam posameznih otrok in družin. Zato upam, da bo imel takšno zavedanje ves čas pred očmi tudi sleherni odločevalec. Le tako bo zakonska ureditev v vsakdanje življenje lahko vnesla svoj temeljni namen – učinkovito zaščito otrok pred morebitnim zanemarjanjem in zlorabami ter pravočasno odpravo njihove ogroženosti.

6. VIRI

6.1. LITERATURA

1. Burkelc F., Burkelc Juras L., Odvzem otroka. Pravosodni bilten, št. 3/2018, str. 75-97;
2. Burkelc F., Osnutki vzorcev predlogov po Družinskem zakoniku (168. ter 171.-176. člen DZ). Odvetnik, št. 90/2019, str. 90-101;
3. Čujovič M., Ukrepi za varstvo koristi otroka, 2019, dostopno na URL: <https://www.uradni-list.si/e-bilten/novica/ukrepi-za-varstvo-koristi-otroka> (25. 1. 2020);
4. Flaker V., Oris metod socialnega dela: uvod v katalog centrov za socialno delo. Fakulteta za socialno delo in Skupnost centrov za socialno delo, Ljubljana, 2003;
5. Geč-Korošec M. in drugi, Novejše tendence razvoja otroškega prava v evropskih državah – prilagajanje otroškega prava v Republiki Sloveniji: zbornik referatov in razprav z mednarodne znanstvene konference z dne 25. in 26. novembra 1996. Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Inštitut za civilno, primerjalno in mednarodno zasebno pravo, Maribor, 1997;
6. Kodele T. (ur.), Mešl N. (ur.), Družine s številnimi izzivi: soustvarjanje pomoči v skupnosti. Fakulteta za socialno delo, Ljubljana, 2016;
7. Korošec D. (ur.), Zakon o pacientovih pravicah (ZPacP) s komentarjem. GV Založba, Ljubljana, 2009;
8. Kraljič S., Družinski zakonik s komentarjem. Poslovna založba MB, Maribor, 2019;
9. Marolt N., Ukrepi za varstvo otrokove koristi po družinskem zakoniku. Odvetnik, št. 85/2018, str. 58-61;
10. Mikec S., Kateri otrok je ogrožen otrok?. Odvetnik, št. 90/2019, str. 67;
11. Murgel J., Cvetko Ž., Imenovanje skrbnika pri izreku ukrepa omejitve starševske skrbi. Pravna praksa, št. 46/2019, str. 16-18;
12. Novak B. (red.), Komentar Družinskega zakonika. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2019;
13. Novak B., Družinski zakonik z uvodnimi pojasnili. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2018;
14. Novak B., Družinsko pravo, 2., spremenjena in dopolnjena izdaja. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2017;
15. Novak B., Šola in otrokove pravice. Cankarjeva založba, Ljubljana, 2004;

16. Strajnar Z., Mnenje centra za socialno delo in izvedensko mnenje v družinskopravnih postopkih. Pravosodni bilten, št. 2/2018, str. 109-116;
17. Šelih A. (ur.), Filipčič K. (ur.), Otrokove pravice v Sloveniji: sedanje stanje in izzivi za prihodnost. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana, 2015;
18. Šelih A. (ur.), Pravni vidiki otrokovih pravic. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 1992;
19. Zupančič K. (red.), Reforma družinskega prava, 2., spremenjena in dopolnjena izdaja. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2009.

6.2. SODNA PRAKSA

1. Odločba Ustavnega sodišča RS, št. Up-56/17 in Up 57-17 z dne 13. 3. 2018 – baza USRS;
2. Sklep Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips 161/2013 z dne 11. 7. 2013 – baza SOVS;
3. Sodba Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips 342/2008 z dne 22. 5. 2008 – baza VSRS;
4. Sodba Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips 682/2007 z dne 8. 11. 2007 – baza VSRS;
5. Sodba Vrhovnega sodišča RS, št. U 1504/94-7 z dne 18. 1. 1996 – baza VSRS;
6. Sklep Višjega sodišča v Ljubljani, št. IV Cp 1826/2019 z dne 16. 10. 2019 – baza SOVS;
7. Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, št. IV Cp 615/2018 z dne 24. 5. 2018 – baza SOVS;
8. Sodba in sklep Višjega sodišča v Ljubljani, št. IV Cp 2749/2017 z dne 19. 12. 2017 – baza SOVS;
9. Sklep Višjega sodišča v Celju, št. Cp 577/2015 z dne 22. 10. 2015 – baza SOVS;
10. Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, št. I Cp 2384/2014 z dne 4. 2. 2015 – baza VSRS;
11. Sklep Višjega sodišča v Celju, št. Cp 662/2014 z dne 4. 12. 2014 – baza SOVS.

6.3. PRAVNI PREDPISI

1. Ustava Republike Slovenije (URS), Uradni list RS, št. 33/1991-I, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 68/2006, 47/2013, 75/2016;
2. Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah (KOP), Uradni list SFRJ – Mednarodne pogodbe, št. 15/1990; Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij organizacije Združenih narodov in konvencij, sprejetih v Mednarodni agenciji za atomsko energijo, Uradni list RS, št. 35/1992, Mednarodne pogodbe, št. 9/1992;

3. Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP), Uradni list RS, št. 33/1994, Mednarodne pogodbe, št. 7/1994;
4. Družinski zakonik (DZ), Uradni list RS, št. 15/2017, 21/2018, 22/2019;
5. Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD), Uradni list RS, št. 110/2002, 11/2003, 3/2004, 142/2004, 7/2006, 56/2006, 114/2006, 5/2007, 5/2008, 73/2008, 8/2009, 53/2009, 7/2010, 56/2010, 3/2011, 57/2011, 96/2012, 109/2012, 22/2019;
6. Zakon o nepravdnem postopku (ZNP-1), Uradni list RS, št. 16/2019;
7. Zakon o pacientovih pravicah (ZPacP), Uradni list RS, št. 15/2008, 55/2017;
8. Zakon o socialnem varstvu (ZSV), Uradni list RS, št. 3/2007, 23/2007, 41/2007, 61/2010, 62/2010, 57/2012, 39/2016, 52/2016, 15/2017, 29/2017, 54/2017, 21/2018, 31/2018, 28/2019;
9. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR), Uradni list RS, št. 15/1976, 30/1986, 1/1989, 14/1989, Uradni list RS, št. 13/1994, 82/1994, 29/1995, 26/1999, 60/1999, 70/2000, 64/2001, 110/2002, 42/2003, 16/2004, 101/2007, 90/2011, 84/2012, 82/2015, 15/2017, 30/2018.